

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL V. Nr. 6-7 și 8

A R A D

IUNIE-AUGUST 1938

Premiul național de poezie — 1938

Poetul

O, câte nopți trecute în gânduri și veghere!
Din lanțul lung de chinuri, din viața sbuciumată,
Doar inima mai bate, iar mintea-i aripată
Spre lumile 'nstelate, streine de durere.

Pierdut și singur astăzi, cu fruntea 'nnegurată,
In urma lui privește cu teamă și 'n tăcere,
Se simte 'nvins și toate îi par că sunt himere,
Iar viitoru-i spune: „nu aștepta răsplată!”.

In ritmuri de talazuri prin noapte fulgerate,
El a cântat durerea — suprema voluptate —
Și totuși cine-l știe și cine îl va plânge,

Când ora de aramă îi va suna să moară!
Cugetători, slăviți-l: Poetul e-o comoară
De gânduri înflorite din lacrimi și din sânge!

Al. T. Stamatiad

Pentru Aradul de mâine

de Prof. NICOLAE POPOVICI

1. Aradul stagnează.

A devenit banală constatarea unanimă că *Aradul*, acest important oraș, care trebuie să fie pivotul, pe care să se razime cea mai întinsă regiune dealungul frontierei noastre de vest *stagnează*, ba în multe privințe *regresează și merge pe drumul decadenței*.

Această constatare se evidențiază și mai bine, dacă facem o cât de sumară comparație cu stările dela Timișoara, care a făcut și va face Aradului concurență permanentă. De pildă bugetul anului financiar curent al Timișorii, inclusiv al întreprinderilor comunale, este de 5 ori mai mare, decât al Aradului. Deci atunci, când cifra populației Timișorii întrece pe cea a Aradului cu aproximativ un sfert, circulația banilor numai în cadrele bugetelor comunale este cu totul disproporționată între aceste două orașe vecine. Aceiași situație o găsim sub raportul tuturor domeniilor vieții obștești: economice, edilitare, financiare, al impozitelor, etc. Poate că numai sub raportul cultural Aradul, acest centru de frumoase tradiții culturale românești, își menține echilibrul. Dacă însă avem în vedere chiar și numai dezvoltarea rapidă a Politehnicei din Timișoara, această instituție de învățământ superior creată de regimul românesc, pe când Aradul a rămas cu vechile sale instituții de cultură, trebuie să constatăm că nici în această privință Aradul nu prea merge înainte.

Arădanul, care-și iubește orașul său, dacă face o plimbare prin Timișoara și vede numeroasele edificii publice și particulare construite în cei 20 de ani de eră românească, apoi când vede monumentală catedrală în construcție, precum și mulțimea atâtor construcții începute, când simțește pulsul intens de oraș mare de acolo cu atât de multe întreprinderi industriale și comerciale înfloritoare, și își aduce aminte de letargia Aradului, trebuie să fie copleșit de mare durere pentru soarta din viitor a orașului nostru.

Au trecut 20 de ani de eră românească, fără să se fi schimbat prea mult din fizionomia trecutului străin și fără să se fi construit sau rea-

lizat ceva mai apreciabil de interes obștesc și progres urbanistic. Și nu ne putem plânge măcar că Aradul nu ar fi avut, mai mult decât Timișoara, personalități de mare influență, cu ajutorul cărora ar fi putut fi smuls din stagnarea sa și îndrumat pe calea progresului. Căci am avut pe un *Vasile Goldiș*, pe un *Ștefan Cicio Pop*, și am ales pe câțiva miniștrii ca reprezentanți ai noștri în parlamentul țării, prin influența cărora ușor am fi putut câștiga protecția guvernelor, cari s'au perindat în 20 ani la cârma țării.

Dar poate dovada cea mai izbitoare despre regresul Aradului o constituie împrejurarea că, după proiectul nou al legii administrative, cât pe aci era să decadă și dela rangul de municipiu, trecându-se între simplele orașe, reședințe de județ, pe când Timișoara va deveni chiar capitală de provincie.

Și problema Aradului nu este numai de interes local, ci, dacă ținem seama de împrejurarea că ne găsim la imediata apropiere de frontiera de vest a țării și că hinterlandul Aradului este aproape curat românesc, oricine ajunge la concluzia că de progresul sau regresul Aradului sunt condiționate și înalte interese naționale și de Stat.

Deci problemele complexe ale orașului nostru cer imperios o soluționare grabnică, nu numai pentru ca Aradul să fie îndrumat pe calea progresului și să-și sporească prestigiul în concertul orașelor din țară, dar și pentru ca sub toate raporturile să devină o puternică fortăreață națională la frontiera de vest a țării.

2. Este posibilă redresarea Aradului?

Scriitorul acestor rânduri mi-am dat seama de starea păgubitoare, în care a rămas Aradul, mai ales când împrejurările m'au adus pentru un timp scurt, pe timpul guvernării regretatului *Octavian Goga*, în situația ca în calitate de președinte al Comisiei Interimare a orașului să fiu obligat a cunoaște mai bine și a mă preocupa mai de aproape de problemele obștești ale orașului nostru. Atunci am, ajuns la convingerea că e un păcat strigător la cer dacă rămânem în starea de astăzi și că trebuesc neapărat căutate, găsite și aplicate fără întârziere alte soluțiuni, decât cele obicnuite până acum, pentru redresarea Aradului.

Nu am pretenția de a fi specialist în materii edilitare și urbanistice, dar și ca un cetățean de rând al acestui oraș, am crezut că am datorია de a împărtăși câteva sugestii și propuneri de soluții, pe care să le supun aprecierii obștei cetățenilor, precum și acelor, care stau astăzi și care vor sta în viitor la conducerea orașului nostru. Nici nu am pretenția de a crede că numai prin aceste soluții s'ar realiza scopul, spre care cu toții trebuie să tindem, ci voiu fi mulțumit, dacă și alții

mai competenți ar lua impuls spre a-și spune cuvântul lor autorizat în această materie, care ne interesează pe toți cetățenii conștienți de importanța viitorului orașului nostru. Căci salvarea Aradului trebuie să vină, mai ales că toate posibilitățile sunt date, dacă ținem seama și de împrejurarea că finanțele gospodăriei orașului nu sunt grevate cu sarcini prea mari, cum este cazul altor orașe. Astfel de pildă chiar nu demult, din prilejul unei inspecții inopinate făcută de *Majestatea Sa Regele Carol al II-lea*, s'a dat la iveală prin ziare situația financiară dezastruoasă dela Craiova, unde dintr'un buget de 52 milioane Lei la venituri se plătesc 23 milioane Lei anuități și dobânzi pentru împrumuturi, risipite în cea mai mare parte fără de vreun folos pentru lucrări de interes obștesc.

Noi nu suntem în această situație deplorabilă. Aradul poate avea un strălucit viitor edilitar, urbanistic și de progres în toate privințele. Dar să nu mai întârziem cu măsurile de asanare, fiindcă fiecare zi ce trece, este pierdută cu mari pagube. Am păcătui enorm față de generația de dinainte de războiu, care a știut să facă din Arad, sub multe raporturi, un centru al Românilor de dincoace de Carpați, dacă nu ne-am strădui ca printr'un efort să înălțăm prestigiul, importanța și rolul acestui oraș de frontieră.

3. *Planul de redresare și modalitățile de realizarea lui.*

Înainte de a intra în expunerea propunerilor concrete, mai trebuie să facem o constatare. Aradul nu va putea fi rechemat de pe calea regresului și îndrumat spre un progres deosebit, dacă va trăi și de aci înainte numai de azi pe mâine, fără un orizont mai larg, cu perspective pentru câteva decenii înainte. Progresul Aradului, ca și al oricărei ființe organice în dezvoltare, este condiționat de o acțiune unitară, concentrată și statornică, potrivit unui *plan de realizări*, care să îmbrățișeze toate problemele viitorului orașului nostru pentru *o durată mai lungă*. În acest plan vor intra, afară de câteva instituții de prestigiu național și de ordin cultural, deoparte repararea unor greșeli mari comise în trecut, recâștigându-se pe seama orașului unele exploatari de utilitate publică atribuite de legea administrativă exclusiv comunelor, dar care în trecut au fost concesionate particularilor, iar de altă parte să se creeze astfel de instituțiuni și întreprinderi noi, cari să sporească în mod considerabil resursele de venituri ale orașului. Execuția lucrărilor cuprinse în planul de redresare se va face potrivit unui *program de realizări*, metodic și rațional, ce se va stabili cu cea mai mare prevedere.

Dar lucrările cuprinse în plan, dacă este vorba să fie realizate într'un timp relativ scurt, reclamă investirea unor capitaluri importante,

cari însă nu pot fi luate din resursele ordinare actuale ale bugetului, cu toate că finanțele orașului sunt ordonate. Numai cu actualele venituri ordinare ale bugetului niciodată nu se va putea înlăptui un plan mai complex de lucrări și Aradul niciodată nu ar putea ieși din stagnarea de astăzi. Se impune deci contractarea unui *împrumut pe termen lung*, amortizabil prin anuități și dobânzi mici, acoperite atât din veniturile actuale, dar mai ales din nouile venituri. Iar dacă, din orice motiv, ar fi imposibilă contractarea unui astfel de împrumut, care să asigure executarea simultană a tuturor lucrărilor proiectate în planul de redresare, atunci va trebui ca programul de realizări să se stabilească în așa fel ca execuția lucrărilor să se eșaloneze într'un mod rațional pe câteva etape.

Planul de lucrări și programul de execuție, fiind vorba de un ansamblu de realizări, cari să îndrume viața orașului nostru pentru câteva decenii înainte, precum și de împrumutul pe un termen mai lung, pentru care organele vremelnice de conducere nu-și pot lua singure răspunderea, vor trebui să fie alcătuite de un astfel de *for consultativ*, care să aibă autoritatea de a-și asuma o astfel de răspundere mare. În acest *for consultativ al redresării* ar trebui să intre nu numai conducerea actuală a Municipiului, ci și toți aceia, cari și-ar putea spune cuvântul lor competent în materie și adică cel puțin un reprezentant al Ministerului de Interne, sau un reprezentant al Consiliului Superior al Exploatărilor comunale, prefectul județului, diferiți specialiști, precum și toate personalitățile de seamă, bisericești, școlare, culturale, economice, financiare, etc. ale Aradului.

Iar în ceea ce privește liniile generale ale planului de realizări, credem că ar trebui să cuprindă cel puțin și la tot cazul problemele, ce se pot grupa în următoarele :

1. Monumente și instituții religioase, naționale și culturale, ce se impun pentru ridicarea prestigiului național al orașului și pentru fortificarea spirituală și culturală a frontierei de vest a țării,
2. Instituții și stabilimente de interes public, de asistență socială și sanitară,
3. Exploatări de utilitate publică, producătoare de venituri și
4. Alte diverse probleme.

În fruntea planului am pus instituțiile de ordin religios, național și cultural, precum și pe cele de interes public, de asistență socială și sanitară, deoarece nici înlăptuirea acestora nu mai poate întârzia fără diminuarea prestigiului Românismlui și ideii naționale la frontiera de vest a țării. Cu resursele ordinare ale bugetului orașului înlăptuirea lor ar întârzia zeci de ani, și de aceea e necesar ca pentru grabnica lor realizare să se investească o cotăparte corespunzătoare din împrumutul pe termen lung.

Iar, dacă la început nu s'ar putea contracta împrumutul în așa fel, încât să se poată finanța deodată toate lucrările cuprinse în planul de redresare, ci acestea ar trebui eșalonate pe mai multe etape, atunci în sarcina primei tranșe a împrumutului s'ar realiza din fiecare categorie de lucrări cele mai urgente și mai importante, alegându-se deoparte acelea, cari pot să sporească grabnic și considerabil resursele de venit ale orașului, dar de altă parte să nu se neglijeze nici instituțiile de ordin național, religios, cultural și de asistență socială.

Și acum iată ce credem că ar trebui să cuprindă inomis și în special planul de redresare.

4. Monumente și instituții de prestigiu național și de ordin național și cultural.

Cartierul central al orașului aproape cu nimic nu și-a schimbat aspectul de sub era ungurească. În locul monumentelor, de pe vremea vechiului regim, demontate, care jigneau simțemintele noastre naționale, încă nu s'a pus nimic monumental. Numai trei modeste busturi și crucea martirilor județului Arad încearcă să facă evidentă stăpânirea românească. Dar cu ritmul de până acum al adunării mijloacelor materiale nici nu se putea face mai mult. Cu alocații de câte 100.000 Lei trecute anual în bugetul orașului, ca în anul 1937/38, vor trece încă mulți ani până ce prestigiul național va primi satisfacția dorită prin înălțarea în centrul orașului a *Monumentului Unirii* proiectat. Prin urmare pe lângă contribuția tuturor bunilor Români, trebuie să se recurgă în acest scop și la împrumutul pe termen lung.

Aradul este un centru religios ortodox cu vechi tradiții, dar și astăzi centrul orașului a rămas numai cu vechea catedrală, care este totodată și biserică parohială, prea neîncăpătoare de multe ori pe an. A sosit timpul ca pe artera principală a orașului, între cele două clădiri ale Prefecturii, să avem o *catedrală ortodoxă monumentală*, în stilul nostru arhitectonic bisericesc, spre a dovedi și în exterior, mai ales din prilejul sărbătorilor mari bisericești, față de cele două pompoase biserici minoritare de pe aceeași arteră, că Biserica ortodoxă română este Biserica dominată în Stat și că Românii formează și în acest oraș națiunea alcătuitoare de Stat. Municipiul Timișoara, deși are resurse materiale mult mai bogate, a contractat un împrumut special pentru catedrala sa. Aceiași cale trebuie să o aleagă și Aradul, căci catedrala va fi nu numai a noastră, a generației de astăzi, ci și a generațiilor viitoare.

Ridicarea nivelului cultural al populației este condiționată de buna funcționare a școalelor. Dar pe când pentru școalele secundare Aradul în bună parte are localuri corespunzătoare, pe atunci învățământul pri-

mar este stânjenit din lipsa localurilor școlare chiar în centrul orașului. Aradul, oraș cu vechi tradiții culturale, nu mai poate tolera această situație, ci va trebui să se îngrijească urgent de clădirea câtorva noi școli primare.

Palatul Cultural, această clădire construită și din sudoarea Românilor pe aceste meleaguri, dacă nu se repară, curând se va ruina, iar interiorul *teatrului de iarnă* și al celui *de vară* este învechit și nu mai corespunde cerințelor moderne ale unor asemenea instituții. Deci nu mai poate întârzia nici repararea generală a Palatului Cultural și nici renovarea și modernizarea teatrului de iarnă și a celui de vară, toate trei mijloace importante pentru răspândirea culturii și artei în orașul nostru.

5. Instituții de interes public, de asistență socială și sanitară.

În această categorie de instituții și stabilimente ar intra următoarele:

Despre construcția unui *strand modern* s'a vorbit mult și s'a arătat că printr'un strand înzestrat cu instalații moderne de confort, ori chiar cu amenajări de stațiune balneară, Aradul ar câștiga mult nu numai prin sporul încasărilor proprii ale strandului, ci și prin afluența vizitatorilor din afară de oraș, cari în timpul sezonului de vară ar înviora mult viața economică. Ce n'ar face Timișoara, dacă ar avea apa Mureșului?

Dar și mai mult îi lipsește Aradului un *stabiliment de baie populară de iarnă*, deoarece baia particulară existentă nu este accesibilă păturilor mai largi ale populațiunii. Acest stabiliment s'ar putea construi în legătură cu strandul și în apropierea lui, unde orașul dispune de terenul necesar.

Localul *spitalului pentru tuberculoși* e absolut necorespunzător scopului. Astăzi, când și Statul nostru a început o luptă intensă împotriva tuberculozei, acest grozav flagel social, secerător de atâtea vieți omenești, cari, cele mai multe, ar putea fi salvate și redade societății, nici orașul nostru nu poate rămâne la jumătatea drumului început. Mai ales că spitalul de azi are medici specialiști de primul rang.

Afară de spitalul pentru tuberculoși, orașul are datoria să se îngrijească ca asistența sanitară să fie mai aproape și mai eficace și în cartierele mărginașe, unde populația românească este în număr mult mai mare decât în centru. Fiecare cartier mărginaș să-și aibe *dispensarul său medical*.

Aradul, fiind situat atât de aproape de frontieră, care trebuie fortificată în prima linie cu suflete românești, reclamă desfășurarea unei acțiuni raționale și intense pentru asistența și ocrotirea socială a elementului românesc dela periferiile orașului, prin grija de generația de

măine, deoarece copiii și tinerii de aici astăzi sunt puși în condițiuni inferioare sanitare de creștere și de educație.

În special pentru ocrotirea copiilor să se înființeze *leagăne pentru sugaci* în cartierele mărginașe, dintre cari, în unele orașul dispune și azi de localurile necesare. Mamele angajate ca muncitoare în fabrici sau la particulari, vor putea plăti și ele câte ceva pentru copii. Pentru cele șomere s'ar putea transforma cinematografele din Gai și Grădiște, care astăzi nu sunt utilizate, în ateliere de tricotate, țesut și alte lucruri de mână.

Orfelinatul de băieți, existent, și al triajului de copii săraci să nu se desființeze, ci dimpotrivă să se mențină și să se desvolte, creindu-se și pentru fetele minore un orfelinat cu secții profesionale și îndeletniciri practice. Tot așa urmând pilda bună a Societății Crucii Roșii să se înființeze *colonii de vară* pentru reconfortarea copiilor săraci.

Apoi ținând seama de împrejurarea că o puternică clasă românească de mijloc, de comercianți și meseriași, se poate crea numai prin creșterea îngrijită a ucenicilor, orașul are datoria să dea atenție și mai mare, decât astăzi, *școalelor de ucenici*, mărin și actualul *cămin de ucenici*, astfel ca să poată adăposti pe toți ucenicii români din oraș, cari au nevoie de creștere și educație românească.

În fine, dintre instituțiunile de asistență socială să ne gândim și la *locuințe eftine* pentru muncitori și pentru populațiunea nevoiașă. Cine a văzut casele, dacă li se poate da această numire, și locuințele din Checheș, insalubre în gradul suprem și focare de infecție și boli, va trebui să-și pună întrebarea ori de nu este dator orașul să aducă jertfe mai mari pentru această populație nevoiașă, începând a construi locuințe ieftine salubre, pe care să le închirieze familiilor sărace de muncitori cinstiți, cari prin munca istovitoare a brațelor lor înlesnesc un traiu civilizat celorlalte pături ale populației orașului.

6. *Exploataři de utilitate publică*

Legea administrativă atribue exclusiv comunelor următoarele exploataři de utilitate publică: producerea, distribuirea, transmiterea și vindearea electricității, energiei calorice, apei și gazului de orice fel, afișajul public, tăierea vitelor în abatoare pentru alimentarea populațiunii cu carne, transportul în comun de persoane, târgurile de vite, întreprinderile de pompe funebre și cântăritul public.

Fără îndoială că legislatorul a dat comunelor dreptul exclusiv al acestor exploataři de utilitate publică pentruca populațiunea să nu fie lăsată la discrețiia întreprinderilor particulare, cari desigur că au în vedere în prima linie interesul lor de a realiza câștiguri cât mai mari, și

numai în al doilea rând interesul obștesc al comunelor și populațiunii. Prin urmare comunele au datoria să uzeze în măsura cea mai largă de dreptul acordat lor de lege, înființând și organizând întreprinderi de acest fel, exploatându-le în regie proprie, iar nu prin concesionare la particulari. În felul acesta populațiunea va fi servită mai bine și mai efitin, iar pe de altă parte prin aceste exploatări se vor crea pe seama comunelor mai multe resurse de venituri. Acesta este un adevăr clar ca lumina zilei. Și totuși vedem că multe comune, inventând diferite justificări, dar desigur că din alte interese lăturalnice decât cele obștești, în mod inexplicabil nu uzează de dreptul acordat lor de lege, ci concesionează particularilor exploatările de utilitate publică și astfel renunță la bogate resurse de venituri, lăsând totodată și populația la discreția întreprinderilor particulare.

Iată ce spune actualul ministru de interne, dl. *Armand Călinescu*, despre această chestiune :

»Și cine nu cunoaște sistemul concesiunii întreprinderilor? În cutare oraș uzina proprie raporta municipalității câteva zeci de milioane, într'o bună zi, sub pretextul refacerii, ea este trecută unui consorțiu de favoriți. Incetul cu incetul comuna pierde orice beneficiu dela ceea ce a fost propria ei avere, pentru ca la urmă să devină chiar tributară concesionarilor. *În cutare alt oraș din Ardeal contractul de concesiune se prelungește înainte de expirare, pe un termen foarte lung și cu o pagubă pentru primărie de 36.000.000 Lei.*¹⁾

Dar să vedem care este situația Aradului în această privință? Avem întreprinderi în regie proprie pentru *canalizafie, apaduct, gaz aerian, fabricare de ghiață, cinematografe, autobuze și abatorul comunal*. Toate sunt conduse de buni specialiști, dar rețeaua de canalizație și apaduct va trebui extinsă și asupra tuturor cartierelor mărginașe. Cinematografele nu dau beneficiul, ce se aștepta la timpul când s'a organizat această secție a întreprinderilor Municipiului și din patru cinematografe a rămas unul singur. Motivul insuccesului trebuie căutat în împrejurarea că Municipiul nu are monopolul cinematografelor, ceea ce însă nu este exclus să se obțină în viitor. În acest caz orașul ar putea avea un beneficiu apreciabil dela cinematografe.

Abatorul comunal este complect învechit. Este neapărată nevoie de construcția unui nou abator, înzestrat cu întreg utilajul modern. Apoi dată fiind situația Aradului dela frontiera de vest a țării, pe unde se desfășoară o mare parte din exportul nostru, abatorul s'ar putea înzestra și cu instalațiile necesare pentru prepararea cărnii în vederea exportului în străinătate, prin ceea ce veniturile abatorului ar spori și mai mult.

1) Din conferința ținută la Radio în 17 Maiu 1938.

Hornăritul până bine de curând era concesionat în cea mai mare parte unor particulari. În Ianuarie a. c. Comisia Interimară a Municipiului a hotărât trecerea administrației hornăritului pe întreg teritoriul orașului în regie proprie. Prin aceasta bugetul orașului va avea la articolul hornăritului venituri mult mai importante ca în trecut, după împrejurările actuale peste 1 milion lei anual.

Venituri mai importante s'ar realiza și dela *pompele funebre*, dacă nu s'ar mai concesiona, ci s'ar organiza un serviciu propriu al orașului. Astăzi orașul încasează numai ceva impozite dela întreprinderile particulare de pompe funebre.

Ridicarea gunoaielor menajere, industriale, etc. dela proprietățile particulare astăzi este dată în concesiune unui sindicat, care exploatează atât pe cărăușii de gunoi cât și publicul. Prin exploatarea în regie proprie orașul ar putea obține importante venituri în plus. Așa se face de pildă în Cluj, unde fiecare proprietar este impus la o taxă proporțională, după valoarea locativă a imobilelor pe când la noi, deși taxele sunt mai mari, totuși orașul are venituri mai mici dela sindicatul menționat. Nu avem la îndemână date exacte, dar un calcul cât de aproximativ al taxelor pentru ridicarea gunoaielor ne-ar da ca rezultat venituri de câteva milioane lei în favorul bugetului orașului. Și Primăria ar putea foarte ușor prelua exploatarea aceasta în regie proprie, deoarece există deja un serviciu al curățeniei publice.

Pavajul formează în gospodăria orașului nostru un capitol foarte important, dar destul de nenorocit. Teritoriul orașului s'a mărit în timpul din urmă prin anexarea unor cartiere mărginașe: Bujacul, Micălaca și Subcetate. Dar pavajul și în cartierele de mai înainte lăsa mult de dorit. În timpul ploios pe străzile din Șega și Pârneava circulația vehiculelor este imposibilă. Orașul va trebui să facă un efort spre a înzestra toate suburbiile sale, cari în parte covârșitoare au populațiune românească, cu un pavaj de piatră. Spre scopul aceasta mai nimerit ar fi dacă s'ar achiziționa o *carieră de piatră* din județ. În ce privește partea asfaltată a pavajului orașul a încheiat un contract pe timp de 5 ani până la 31 Martie 1939 cu firma »Bitumen« din Oradea în condiții nu prea fericite. Orașul s'a obligat anume să plătească anual pentru lucrările de reparare ale pavajului carosabil de asfalt suma de 2.181.120 lei, adică câte 16 lei de fiecare metru pătrat pentru întreaga suprafață de 136.320 metrii pătrați. Iar prețul unitar pentru un metru patrat de asfalt turnat de 4 cm. grosime este de 180 lei. Aceasta însemnează că numita firmă ar trebui să repare anual a 11-a parte din întreaga suprafață, cece însă nici pe departe nu este cazul. Inginerii specialiști din serviciul orașului afirmă, că dacă orașul ar executa reparațiile în regie proprie, aceasta nu ar costa mai mult de 600.000 lei anual. Iar cu restul de circa

1,600,000 lei s'ar putea mări suprafața asfaltată și cea împietruită așa că în câțiva ani orașul ar lua un aspect civilizată pe întreg teritoriul său, inclusiv cartierele marginase. Prin urmare dacă contractul cu »Bitumen« nu s'ar rezilia până la expirarea lui, prelungirea și peste 31 Martie 1939 trebuie necondiționat exclusă, trecându-se toate lucrările de pavaj în regia proprie a Municipiului.

În sfârșit venim la ultimul capitol al lucrărilor de utilitate publică: *energia electrică*. Importanța întreprinderilor de producere și distribuție a energiei electrice, pe lângă cele de gaz, apă și transporturi în comun, se vede și din împrejurarea că la Regulamentul Legii administrative s'au anexat și *normele speciale* pentru funcționarea acestor fel de întreprinderi. Timișoara are beneficii de milioane grele anual din exploatarea energiei electrice, care a contribuit mai mult decât orice la progresul acestui oraș. Dar Aradul? Pentru iluminatul străzilor, al edificiilor ocupate de Primărie și de alte servicii comunale plătește aproximativ 2 milioane lei anual, iar în schimb încasează numai cam pe jumătate atâta adică aproximativ 1 milion lei, din redevența Societății de Electricitate, căreia este concesionată energia electrică, precum și din taxele pentru iluminatul cu electricitate. Așa dar nu beneficiu, ci cheltueli.

Desigur că vinovații principali pentru această situație sunt edilii de pe vremea regimului unguresc, cari în loc să urmeze pilda bună din vecini, din Timișoara, au concesionat în anul 1895 această rentabilă exploatare unei societăți particulare. Dar care a fost nevoia ca și noi să permanentizăm această situație? Cine ar putea să spună, care a fost raționamentul foștilor edili ai noștrii, și ce interese i-a îndemnat ca în anul 1934, cu 13 ani înainte de expirare să prelungească pe încă câteva decenii, până la 1970, concesiunea Societății de Electricitate, legând astfel mâinile generației actuale și viitoare. Bănuim că și d. Ministru Armand Călinescu prin cuvintele citate mai sus chiar la Arad a făcut aluzie. Oricum totul se potrivește de minune pentru noi.

Totuși credem că se pot găsi căile potrivite și pentru repararea acestei enorme greșeli, căci deși concesiunea s'a prelungit chiar printr-o *lege specială*, această lege încă poate fi modificată. Căutarea și găsirea modalităților de reziliere a acestui contract oneros și trecerea exploatării energiei electrice în proprietatea și regia Municipiului trebuie să formeze una din grijile principale ale conducerii orașului nostru. În ceea ce privește investițiile făcute de Societatea de Electricitate, care are astăzi concesiunea, peste prevederile contractului anterior, se va putea găsi un aranjament, fie pe cale de înțelegere amiabilă, fie și pe calea justiției, dacă nu se va putea altfel.

Când cerem soluționarea chestiunii exploatării energiei electrice în felul arătat, știm că Societatea de Electricitate concesionară are capital românesc

și că industria națională trebuie protejată, totuși, sine ira et studio, credem că interesele obștești primează față de cele ale particularilor, chiar dacă aceștia sunt români oricât de onorabili. Dar și electrificarea județului încă ar primi un avânt deosebit, dacă Aradul ar avea întreprinderea sa proprie de exploatarea energiei electrice, care și-ar putea întinde exploatarea și în satele din județ. Căci Statul în opera întreprinsă pentru electrificarea satelor mai curând ar fi obligat să vină în ajutorul unei instituțiuni a orașului, decât în ajutorul unei societăți particulare.

7. Soluționarea altor probleme.

Între acestea se pot număra cele ce urmează :

Un oraș mare și modern nu se poate lipsi de o *hală centrală* pentru comerțul zilnic al alimentelor și articolelor de primă necesitate pentru hrana populației. În hală mai ușor se pot respecta regulile de curățenie și de salubritate publică și mai ușor se poate exercita controlul sanitar și fiscal asupra vânzătorilor și mărfurilor. Apoi având în vedere că Aradul este centrul unei regiuni cu un surplus însemnat de produse de grădinarit și de fructe, ce se exportă în alte orașe în cantități considerabile, comerțul de fructe, zarzavaturi și legume pentru export s'ar putea desfășura tot prin această hală.

O problemă vitală pentru Arad este și reînființarea la Arad a *grupurilor de Inspecție C. F. R.*, pentru liniile ferate, cari gravitează spre Arad și cari au fost transferate la Timișoara, deși Aradul are un edificiu foarte potrivit și construit în acest scop. Prin transferarea dela Arad la Timișoara a grupurilor de inspecțiuni C. F. R. industria, comerțul și întreaga viață economică din județul Arad, a avut să sufere o lovitură mare. Ba dacă țineam seama că procentul populațiunii românești din județul Arad este cu mult mai mare decât în Timiș-Torontal, se poate afirma că lipsa din Arad a grupurilor de inspecție C. F. R. este o mare greșală îndreptată împotriva posibilității de a realiza cu pași mai repezi naționalizarea industriei și comerțului din regiunea noastră. Și transferarea la Arad n'ar păgubi nici Timișoara.

S'a mai vorbit și de *navigabilitatea Mureșului*. Până acum nu s'a luat nici o inițiativă, deși din Mureșul navigabil ar profita nu numai județul Arad, ci și o mare parte din Ardeal. Dat fiind însă că geograficește Aradul este indicat de a avea portul, care ar face legătura cu străinătatea, orașul nostru ar câștiga mai mult din înfăptuirea acestui plan. Prin urmare avem obligația de a pune măcar în studiu această problemă.

O altă problemă, care se poate realiza mai ușor decât navigabilitatea Mureșului, este obținerea dreptului unei *zone libere*, așa cum au orașele Brăila și Galați. Având acest drept marii industriași și comer-

cianți din străinătate și-ar depozita mărfurile în *antrepozitele orașului* din zona liberă fără să plătească taxe vamale, decât numai după mărfurile cumpărate și ridicate. Prin aceasta lumea comercială dela noi și în special comercianții mici s'ar pune în contact direct cu exportatorii străini, dându-li-se posibilitatea și unora și altora să se dispenseze de intermediarii, cari scumpesc mărfurile. Dacă orașelor Brăila și Galați li s'au dat zone libere, nu vedem care ar fi motivul, pentru care nu s'ar da și orașului nostru de frontieră, căci importul țării se desfășoară în bună parte pe la Curtici. Există în Arad chiar și un teren și clădiri potrivite, unde se pot depozita câteva mii de vagoane de mărfuri. Prin zona liberă comerțul și industria ar progresa enorm, iar orașul ar avea bogate resurse de venituri nu numai din sporirea circulației comerciale, ci și din taxele percepute după depozitarea mărfurilor în antrepozitele orașului din zona liberă.

Sporirea veniturilor orașului se poate obține și printr'o *revizuire mai severă a impunerilor contribuabililor mari*. Avem pe teritoriul orașului câteva întreprinderi mari, cari astăzi plătesc mult mai puțin, decât ar trebui să plătească. O examinare cât de fugitivă a acestor impuneri ne duc la constatarea că printr'o repartizare mai justă a impozitelor comunale veniturile orașului ar spori anual cu câteva milioane lei. Revizuirea impunerilor ar constitui și o reparațiune necesară față de populațiunea orașului și a țării, dela care întreprinderile din chestiune au anual beneficii de sute milioane lei.

Inzadar se vor spori însă veniturile, dacă *patrimoniul orașului* nu se va păstra cu cea mai mare grije. Ori, în anii trecuți am trebuit să înregistrăm cazul, când s'au înstrăinat în mod ușuratec terenuri, proprietăți ale orașului, pe prețuri derizorii. Și faptul este cu atât mai grav, cu cât acele terenuri s'au vândut unei întreprinderi, care nu numai că nu are capital românesc, dar nici angajați români, decât în număr foarte redus. Comisia interimară a orașului, dându-și seamă de paguba materială mare, ce a suferit-o orașul prin această vânzare, prin care s'a stânenit și opera de românizare, în ședința sa din 12 Februarie 1938 a hotărât anularea acelei vânzări. Dacă contractul nu se va putea rezilia pe cale administrativă, va trebui aplicat articolul din Constituție, care se referă la exproprierile pentru utilitate publică.

Asupra chestiunilor cuprinse în capitolele 6 și 7, considerând importanța lor pentru sporul veniturilor orașului, vom reveni altădată mai pe larg.

8. Incheiere

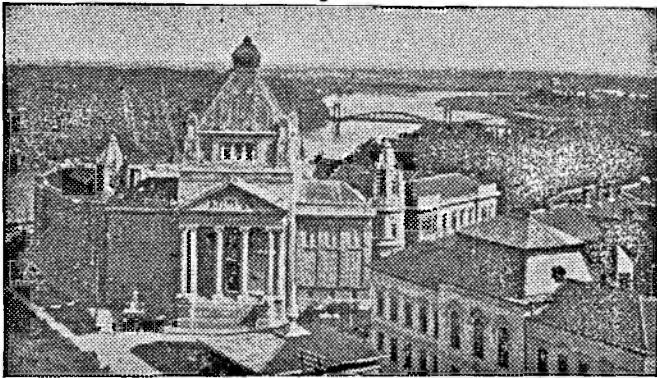
Am expus problemele principale, despre cari credem că ar trebui să fie cuprinse în planul de redresare a orașului nostru.

N'am dat prea multe cifre, deoarece cifrele se modifică dintr'o zi într'alta. N'am dat nici detalii de proiecte. Acestea se vor studia și preciza de cei ce vor fi chemați să alcătuiască planul de asanare și programul de executare. Pot fi și alte remedii și soluții. Cei ce le cunosc au datoria să le arate.

Important este să nu mai întârziem prea mult în starea de astăzi, căci daă nu ne grăbim să căutăm calea asanării, pe care să mergem cu curaj, pe zi ce trece tot mai greu se va putea opri decadența progresivă a Aradului.

Noua așezare și îndrumare dată Țării de *Majestatea Sa Regele Carol II* încă ne obligă să facem toate eforturile pentru grabnica ridicare a Aradului, ca acest oraș să-și poată îndeplini rolul și misiunea, ce îi sunt hărăzite, în interesul Românismului și a Țării întregi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Palatul Cultural Arad

Intunecare

*Se destramă visuri în dureri de gânduri;
Fumegă în suflet marile avânturi.*

*Clipele 'nserării pleacă gene negre
Pe păinjenișuri de doruri pribege.*

*Picură duioase cântece pe strună...
Din trecut învie morții... și s'adună...*

*Se adună umbre triste, potolite...
Și în giulgiuri dese vin învăluite.*

—BCU Cluj / Central University Library Cluj—
*O tăcere mare s'a lăsat pe suflet...
In noian de gânduri se adună un plâns...*

*Unde este pasul vremilor trecute,
Ritmu-i clar să 'nvie clipele pierdute?*

*De ce nu s'aude din fundul vieții,
Glasul... să-mi șoptească rostul existenței?*

*Tristă și pierdută m'am retras în mine
Inseilând trecutul... care nu revine...*

*In înfrigurarea viselor rebele
Am purces pe drumuri cețoase... și grele...*

*Străduințe vane!... Raza de lumină
O cerșesc zadărnice bobului de tină.*

Vochița Jalea

Stropi din cascada vieții...

Viața e locul unde nici un vis nu moare, dacă nu se desprinde de suflet.

*

Veșnicia e trecerea în moarte prin virtuți, iar virtutile sunt concentrare în spiritualitate.

*

Idealurile mor numai când au absorbit toată substanța vieții, pe care au crescut.

*

Fiecare om se prefăcuse cum îi convine, dar nu și cum merită.

*

Mulți morți a căror viață e regretată, dar și mai mulți vii a căror moarte e dorită. — Acesta-i bilanțul trăirii umane.

*

Viața nea fost dată ca să lășăm în lume bunătatea din ea și să luăm în ea frumusețile din lume.

*

Gândurile sunt florile vieții; faptele sunt roadele ei. Lacrimile sunt roua care le crește.

*

Un singur moment e rău din viață: acela în care nu știi ce să mai faci cu viața.

*

Conștiința e lumânarea cu care putem căuta după suflet, când e pierdut.

*

Sunt două feluri de egoiști: unii cari trăesc din mila de sine, iar alții cari mor de ura de aproapele.

*

Viața noastră e fără sfârșit ca să nu ne putem plânge că lumea ar suferi ureo pagubă fără noi.

*

Virtuțile nu sunt elementele sufletului ci, podoabele lui. De aceea ni le cere Dumnezeu.

*

Fiecare vrea să dea vieții sensul pe care crede că-l are el însuși.

*

Acela pentru care visele sunt lume, dă lumea pentru vise. . .

*

Uită-te la gândurile tale și la faptele altora.

*

Ține la tine ca om nu ca ins.

*

*Prin moarte nu poți scapa de răni; dar nici prin viață nu găsec
poți binele.*

*

*Durerea este cu atât mai mare cu cât îți bate inima mai de
multe ori în ea.*

*

Decât cu Diaavolul mai bine singur.

*

*Viața de după moarte e mai prețioasă fiindcă în ea ești mai
conștient.*

*

Nici o idee care contravine spiritualității, nu imprimă eroismul.

*

Adevărul e atât de pretutindeni, încât nu-l poate ascunde nimeni.

*

Naționalism însemnează spiritualizarea etnicului.

*

Numai adevărul este natural, căci numai el are natură.

*

Convingerea este armonia dintre idee și conștiință.

*

*Nu mă tem de nici o putere fiindcă mă împrietenesc cu ea; mă
tem de slăbiciuni fiindcă și prietenia cu ele e rea.*

*

*Poți întrece în rațiune o lume întreagă, dar n'o poți nici ajunge
în sentimente.*

*

Judecata rece înăbușește ura. . .

*

*Cei iubiți sunt frumoși, fiindcă la frumusețea lor adaugi fru-
musețea ta*

*

*Ne trebuie un misticism, ca să avem unde păstra ceea ce aparține
sufletului, și nu încapă în rațiune.*

*

*Dumnezeu ne-a dat inima ca să cunoaștem oamenii și mintea ca
să cunoaștem lucrurile.*

*

Omul e mare atunci când simte ceea ce nu-i ajunge timpul.

*

Pomul niciodată nu s'apleacă să-și culeagă roadele.

Dacă ai conștiință ești o personalitate. Orice ai avea altceva ești un ins oarecare.

*

A tăcea nu însemnează a nu putea exprima, dar nici a nu ști vorbi.

*

Dacă cerul ar fi mai aproape de pământ, de mult îl socoteau oamenii una cu pământul...

*

Iubirea n'are oprire în lumea aceasta. — Semn că vine din altă lume.

*

Sfinții prin suferințele lor, iau înapoi lui Isus, durerile pe cari I-le dau păcătoșii.

*

Realitatea este adevăr, numai dacă rămâne așa cum este. Nu poți trăi adevărat decât cu adevărul în tine.

*

A cunoaște însemnează a putea aduce adevărul în tine.

*

Destinul e cea mai desăvârșită formă de necesitate în viață.

*

Veșnicia pentru trup începe la înviere; pentru suflet la moarte. La naștere începe vremelnicia pentru amândouă.

Moartea e dovada că pământul nu poate satisface veșnicia.

*

Sunt taine în care nu poți pătrunde decât singur, și taine în care numai singur nu poți pătrunde. Și pe unele și pe altele le au și viața și creștinismul.

Cred că acesta este cel mai sigur indiciu că viața și creștinismul sunt unul și același lucru.

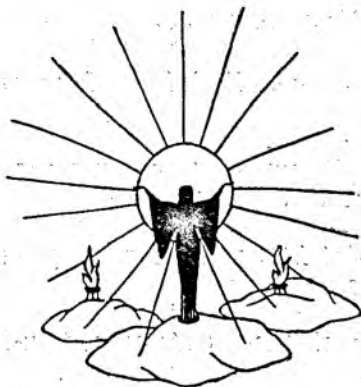
*

Pentru un mistic, tainele sunt singurele încăperi ale vieții.

*

Ai un fior în suflet? Să știi că în preajma lui înflorește o taină din care va rodi o virtute.

Gh. Moșiu

Rătăcire.

Doamne,
Dacă m'ai lăsat
Dece nu mi-ai dat
Și puteri și voință să răzbat?!..

Dece n'ai pus în mine
Vreri de fiară
Să pot fi vânzător de țară
Și frate cu mișei?...

Să gust nectarul vieții
Din cupa de păcate
Dece nu m'ai sortit?...
Dece-ai sădit în mine
Semință de dreptate
De-azururi și de bine...

Dece-ai făcut din sufletu-mi altar
Cu cimbru și cu mir,
Cu smirnă și tămâie —

Și aurul l-ai dat la câini...
Și lutu-l răstignești în cuie?...
Sau, Doamne,
Ai vrut să fii și Tu 'mpotriva mea?

Dece-mi faci viața toamne,
Doamne!?...
Dece mă dai la câini?...

.....

Dar oare cum de-a îndrăsnit
Să te grăiască
Un pigmeu
Pe Tine... Dumnezeu!?

Fiindcă se crede »Fiul Tău«?!..

Lori de Mai

Zări albe se aștern pe valuri,
Oglinda clară le străbate,
Rubine par macii pe maluri,
Arinii, umbre legănate.

O trestie se mișcă 'n boare
Sub piciorușul unui graur;
Din vârf de munte blândul soare,
Peste ogoare, varsă aur.

Pe-un dâmb, în flori de romăniță,
Se mișcă-o turmă de mioare
Păzite de o ciobăniță,
Cu furca prinsă 'n cingătoare.

În lan se leagănă un cântec,
Vibrând în calda-i duiosie...
Natură, plină ești de farmec,
De liniște, de poezie!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din umbra vremii.

Zâmbit-ai când întâiași dată,
Sfios, îți răsări-i în cale:
Când inima 'ncepu să-mi bată
În ritmul dorurilor tale.

O rugăciune-ți era graiul,
Un murmur tainic de izvoare,
Iar părul tău, frumos ca paiul
Ce se 'ncovoiaie prin ogoare.

Roiau din ochi-ți de cicoare,
Lumini, ce patimă o stinge,
Când peste buza-ți zâmbitoare,
Un bob de rouă se prelinge...

Azi, fumează doar un tăciune,
Din focul sfânt de altădată
Și tu bocești de 'ngropăciune,
Sărmană inimă uitată.

IOAN ILUNA

Involburare . . .

Din a cerului imensă și 'norată 'mpărăție,
Prins-au ca să cadă picuri ușurei, mărunți și rari . . .
Și cum cad lovind în geamuri, în uluca cenușie
Și în frunzele grădinii — o întreagă simfonie
Pare — 'ncet — să se desprindă din »plici-plici«-urile tari.

Printr'un ropot viu de picuri, — prin acorduri cadențate —
Ce mereu s' accentuiază, se 'nmulțesc și se îmbină,
O înceată melodie, — vântul prin frunziș străbate —
Se distinge . . . și se stinge în adâncuri depărtate,
Dincolo de orizonturi. Și acum ceva mai plină

De vigoare, început-a să se sue iar grăbită,
Iarăși să coboare fuga, iarăși să se piardă 'n zare . . .
O lumină se aprinde sus pe bolta înegrită
Și se stinge 'ndat! Cadența simfoniei e 'ntețită;
Vântul vâfăe puternic, ploaia răpăie mai tare . . .

A 'nceput violoncelul să alerge cu tărie,
Și copacii să îi miște, să-i lovească, să-i îndoie;
O lumină despicaț'a iar a cerului tărie,
Și un muget întetește îndrăcita simfonie;
Iar natura, de podoabe și de frunze se despoaie.

Urlă ploaia, urlă cerul, și scânteile uriașe
Incadrate 'n bolta neagră, foi sbucnesc și tot lumină;
Nori de plumb, tot trec în grabă peste sate și orașe,
Și din fund de văi vibrează tunetele prea-trufașe
Zguduită, lumea toată se 'nfioară și suspă . . .!

Din a cerului imensă și 'norată 'mpărăție . . .

Simt cum picuri cad în suflet, simt cum sufletu-mi se 'ndoie,
Simt și vântul răscotindu-mi a mea inimă pustie,
Simt și fulgere și tunet, simt întreaga vijelie,
Uraganul meu lăuntric, dintr'o tristă zi de ploaie . . .

»Fă-mă — Atotputernic Tată să doresc zări mai senine,
Să doresc un soare Vesel, să doresc o primăvară . . .!«
Picuri triști și grei de toamnă bat în geamuri, bat în mine;
Numai vreu nimc; . . . căci sânge nu-mi mai clocotă în vine.
Și aștept, pustiu și rece, curcubeul să apară!

Petre Tanu

Amurg

*O barză a tocat la vecernie,
Din ogrăzi se urcă fumul către Dumnezeu,
Munca vine schiopătând dela câmp
Broaștele își deschid cărțile 'n cleșteu.*

*Bucuroasă de-atâta tăcere
Luna a adormit într'un pom,
Singura stea a tremurat și-a căzut...
Undeva a apus viața într'un om.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Basm

*Caut plaiul cerbului cu stele
Pentru ochii spânului din carte...
Apa vie fruntea să mi-o spele
Pentru viața cea fără de moarte.*

*Zmeul m'a tăiat în bucățele..
Pe năframă lacrimi de sânge,
Sfânta Vineri a văzut și plânge,
In grădina tinereții mele.*

Calendar

Eri...

Iederă mă desfăceam pentru mai târziu,
Ochii mi-i limpezeam la fereastră gândind,
Mă vedeam pe urma basmelor chiuind,
Pentru care isbândă... nu mai știu.

Trupul îmi plăcea să mi-l privesc
In oglinda primăverilor... Narcis
Sborul mușchilor să-l mângâi și să-l grăbesc,
Pentru viața care mă chema în vis.

Mânile mici îmi era umbrare
Pentru drumul berzelor, neștiut,
Pentru toate plecările cântec mut,
Pentru toată vremea călindare...

Azi...
Sborul mi-l împiedec în cuvânt,
Pasul calcă 'ntr'una peste-acelaș pas
Gândurile mi-s corăbii fără vânt
Viața mi-o împart după sfatul unui ceas

Poate că și azi păsările bat acelaș drum
Primăverile or fi având acelaș cer
Mie mi-s pleoapele de fier,
Și mi-s toate lacrimile scrum...

Măine...

Cine știe, poate se va fi schimbat ceva
Voiu fi iarbă, poate sfânt...
Oamenii vor căuta zadarnic o stea...
Poate că voiu râde din pământ.

NICOLAE JIANU

Panică

Pădurea dornică de dans, pe vânt să-i cânte, l-a rugat
 Și el, fâstâcit de măgulire, un polog de flori a răsturnat!...
 Apoi, acordându-și rușinat vioara,
 A promis c-o să cânte toată seara!

Un herete a ținut începutul dansului
 Și frunzele au ținut ritmul vasului
 Până târziu, când limbele ceasornicului decent s-au întâlnit
 În mijlocul nopții și ochi, în ochi, o singură clipă s'au privit!

Atunci cineva a strigat »foc« !
 Și printre dansatorii 'nspăimântați, ploaia și-a făcut repede loc!
 A fost un moment de tăcere, după care s'a auzit
 Cum ocazul celui mai înalt fag, a fost cu toată setea lovit!...
 (Cineva a spus, că un nor, desprins din rândul nórilor,
 A venit aprins la față, să strice cheful jucătorilor!)
 De necaz, vântul și-a spart vioara de un copac
 Și s'a 'necat, la marginea pădurii, într'un lac!...
 O veveriță, speriată că n-o să mai aibă adăpost,
 Leagă copac de copac, așa fără niciun rost!...

Idilă

Flăcăul i-a 'ncins mijlocul cu mâna,
 — Brâu cald peste șolduri tremurate —
 Prin streășina casei îi privește speriată luna,
 Și fata își roagă îngerul, să n-o ducă'n păcate!

Pe-aproape un copac tușește și scuipe frunze reci,
 Câinele le miroase și-și duce coada'ntr-o picioare...
 Din părul nopții au început să zboare lilieci
 Și pe față, strânsoarea flăcăului acum o doare!

Cineva a scăpat un chiot foarte departe...
 Luna s'a urcat în vârful pomului,
 Un zezec scrie toate astea într-o carte,
 În care se vorbește de povestea omului!

MANTIA ALBASTRĂ

LEGENDĂ ORIGINALĂ
de AUGUSTA C. RUBENESCU

Din coasta muntelui stâncos curgea apa în șuviță subțire. Alături sta un om, ridicând ulciorul de piatră la gura izvorului. Își avântă brațul ce ținea ulciorul, pe când privirea-i luneca încet asupra împrejurimii deșarte, sălbatice.

Jur împrejur se ridicau munți sterpi de stânci, brăzdați cu râpe și peșteri. Sub nouri roteau vulturi în sbor semet, iar printre stânci se tupileau scorpilii de șerpi veninoși. Înaintea peșterilor zăceau rămășițe de torțe arse, rămase în urma drumeților refugiați de furtună, ori în urma tâlharilor rătăciți pe aici.

Mai departe la poala munților se zărea frunzișul întunecat al unei păduri, ce se întindea până jos, în valea adâncă. Ochii de șoim ai omului pândeau cu încordare zidul verde al pădurii. I-se părea, că dealungul trunchiurilor mohorâte vede pete roșii fulgerind și iar dispărând în întunecime. Cum însă nimic nu mișca, omul porni încet printre stânci și în scurt timp ajunsese într'o poiană.

În poiană erau rostogoliți în formă de semicerc bolovani mari de piatră și pe acestea ședea unsprezece bărbați. Hainele lor cenușii se contopeau de culoarea stâncilor din jur. Lângă picioarele desculțe aveau traistele goale; pe o piatră mare dela mijloc erau așezate poame pădurețe, mere sălbatice și în loc de pâine, rădăcini de răchită. Al doisprezecelea depuse ulciorul cu apă și tăcut împărți hrana între dânșii. Intinse mâna peste toate, murmurând cuvintele rugăciunii. Ceilalți îl ascultau stând în picioare.

Deodată auziră sgomot de pași greoi și își ridicaseră subit capetele aplecate. În clipa următoare se văzură înconjurați de doisprezece bărbați înspăimântători. Vestmintele lor de viezure erau prinse la brâu cu cingătoare de fier, de cari atârnavă cuțite cu lama ascuțită și lucitoare. În cap purtau căciuli de piei de berbec, vopsite roșii, iar în mâini strângeau câte o măciucă cu cap de fier. În formă de cerc înconjurară pe cei doisprezece și unul dintre ei scoase un fluerat ascuțit.

La semnul acesta din dosul unei stânci eși al freisprezecelea. Era cu un cap mai înalt, ca tovarășii săi; pe umerii puternici se încordau curelele de piele și căciula ascuțită-i flăcără departe. Ochii întunecați îi ardeau cu o lumină cruntă și'n mâna-i musculoasă învătea o măciucă cu capul de oțel.

Cine sunteți voi? — întrebă cu glas aspru.

Cel mai bătrân răspuse:

— Slujitorii Domnului.

— De pe straie vă cunosc, că sunteți din rândul slujitorilor. Dar să nu lungim vorba. Dați-mi poverile.

Cel mai bătrân îi arătă traistele goale:

— Astea ne sunt toate poverile.

Uriășul lovi mânios cu piciorul în pământ.

— Ține-ți gura! Vreau să știu, unde ați ascuns avuțiile stăpânului vostru? Dacă mi-le dați, nu vă fac nici un rău.

Cel mai în vârstă își împreună mâinile.

— Domnul nostru își imparte comorile sale. Și tu poți primi, câte numai dorești.

Uriășul privi spre hrana săracăcioasă râzând răutăcios:

— Sigur doresc mai mult decât voi.

Cel mai bătrân răspuse cu blândețe:

— Mai mare este comoara noastră, decât avuțiile împăraților.

Uriășul lovi în stâncă cu măciuca:

— Și unde păstrați voi comorile voastre?

Cel mai în vârstă arătă spre inimă:

— Aici.

Uriășul ridică cuțitul cu un răs sălbatec:

— Atunci ni le-om scoate de acolo.

Gingătorile de fier sunau straniu, cum tâlharii își scoteau cuțitele. Însă cei doisprezece desculți stateau liniștiți în mijlocul lor. Singur cel mai tânăr își ridica privirea spre cer rugându-se încet:

Doamne, ajută-ne!

În zorile dimineții o lumină orbitoare cuprinse orizontul și razele soarelui asemenea unui izvor revărsat inundau pe coastă în jos. Din creștetul muntelui o ființă înaltă coborea pe drumul pietros dintre stânci și lumina din jur părea a emana dintr'ânsul. Fruntea îi strălucea deasupra ochilor blânzi ca două stele. Peste cămașa albă de giulgiu purta o mantie albastră și razele luminoase pluteau deasupra ei ca o aureolă.

Tâlharii priveau orbiți strălucirea albastră.

Domnul se opri la câțiva pași de căpitanul tâlharilor și zise încet:

— Ce dorești omule?

Tâlharul își plecă capul și tăcu câteva clipe. Apoi răspunse cu îndârjire :

— Dă-mi mantia ta.

Domnul îi întinse mantia, iar el i-o smulse lacom din mâini și fără a mai scoate o vorbă porni spre valea adâncă. Cei doisprezece tâlhari îi urmau și nu peste mult se zărea din nou roșeața căciulelor lor apărând ca pete săltărețe prin frunzișul întunecat al pădurii.

Iar Domnul urmat de cei doisprezece învățaței porni pe cărările încurcate și stâncoase dintre munții Ierihonului. Cel mai tiner dintre învățaței privi o clipă îndărăt spre pădure.

Coroana copacilor din depărtare tremura în vârtejul unui vânt subit, cum tremură apa mării bătută de furtună. Din înălțimi se lăsau nouri grei și-și întindeau aripile întunecate deasupra frunzișului verde. Lumina se stinse, peisajul își pierdu culorile vii, arborii gemeau, pădurea mugea.

Tâlharii înaintau pe cărarea cunoscută către ascunzișul lor. În frunte mergea căpitanul lor, pe braț cu mantia albastră. Deodată încremeni pe loc. Cărarea cunoscută i-a dispărut dinaintea ochilor. Ramuri dese și spinoase străbăteau printre arbori, se încolăceau în jurul trunchiurilor și cu desișul spinos ațineau calea oricărui trecător.

— Ce'i asta? — strigă căpitanul înjurând. Decând a crescut acest mărăciniș blestemat pe aici? Nu căscați gura, ci tăiați înainte băieți!

Ei scoaseră cuțitele și începură să taie. Inșă lamele ascuțite alunecau neputincioase pe scoarța netedă și nu puteau pătrunde desișul spinos.

— Taie, străpu:ge, lovește! — răcni furios uriașul.

Lamele luciră din nou în amurgul ce se întuneca tot mai mult, inșă lugerele spinoase se răsuciră în jurul brațelor întinse, cuprinzând și trupurile hoților. Orbiți de turbare loveau cu cuțitele în jur, dar ramurile coboreau tot mai în jos și cu spinii ascuțiți pătrundeau sfâșiindu-le și rupându-le vestmintele de piele, căciulele vopsite și încălțămintele. Și picioarele le-a rănit până'n sânge. Ori încătrău se'ntorceau, mărăcinișul creștea și se'ndesa tot mai mult, încercuindu-i ca o cătușe de moarte. Imbrăcămintea le atârna în sdrențe și de pe față, de pe pieptul gol și din picioare le curgea sângele amestecat cu sudorile stoarse de groaza morții.

— Aici ne vom prăpădi cu toții — gemu unul dintre ei.

— E o făcătură blestemată! — găfăi celalalt disperat.

— S'aprimem pădurea! — urla al treilea.

Ceilalți răcueau și înjurau de chin și furie neputincioasă. Căpitanul lor privea disperat împrejur în bezna tot mai deasă, în mână-i lucia mantia albastră ca o fășie de cer senin căzut pe pământ. Tâlharii insistau amenințând asupra lui:

— Ajută-ne cu puterea brațelor tale, că pierim aici cu toții!

Dar el îi privi cu dispreț:

— Aveți voi destulă putere în brațe. Scoateți topoarele și vă tăiați singuri drumul.

Iar ei se împleteceau înjurând printre arbori și nu era chip să poată răsbi. Căpitanul privi împrejur, cumpenind, cum s'ar putea mântui. Intunerecul creștea mereu și ramurii spinoși se încolăceau în jurul picioarelor lui. Iar spinii creșteau și ei. Erau deja ca de o palmă și se întindeau dușmănoși către el. Prin inima neînfricoșată a colosului de om se strecura fior ghețos de groază. Disperat își întinse brațele către cer, strigând apuceat de frica morții:

— Sluji-voiu pe cel ce-mi va ajuta și face-voiu tot, ce-mi va porunci!

În clipa aceasta mantia albastră îi alunecă din mâna ridicată. Aerul sta nemișcat, vântul durmea, iar mantia se'ntrade dașupra pământului, plutind înainte, cașicând, o mână nevăzută o-ar fi tras după sine. Lumină pală se revărsa dintr'ânsa și inima lui tresări de fericire văzând că desisul spinos dispăre fără urmă din locul, pe unde trecea mantia albastră.

Uriașul porni pe drumul curățit cu ochii așintiți așupra mantiei plutoare. Iar aceasta aluneca domol și ușor pe sub copaci, printre tufe, dealungul pârăului și a pădurei, pe drumul stâncos, ce ducea între munți. Uriașul o urma cu privirea așintită mereu așupra ei. Capul și-l ținea aplecat, sângele îi curgea șiroaie prin vestmintele sdrențuite, dar el își urma calea dârz și trecut. Urme de sânge însemnau locul pe unde trecea.

Mantia plutea ușor, abea atingând stâncile de alături și hoțul o urmă două zile și două nopți fără a obosi. A treia zi dimineața mantia ajunse în fața unui perete de stâncă și se opri aci. Tâlharul căzu atunci la pământ istovit de putere. Când mai târziu își ridică privirea chinuită, văzu pe stăpânul mantiei lângă sine, care îl privea cu ochii luminați de nesfârșită îndurare și blândețe.

Tâlharul întinse mâinile implorând către dânsul:

— Doamne, îndurarea Ta a curățit cărările mele păcătcase, Ție vreau să-ți slujesc deacum, după porunca Ta!

Domnul întinde mâinile deașupra lui zicând:

— Du-te, caută-ți ortacii și spune-le, să fie drepți buni și milostivi; să lapede păcatul din inima lor și să căutați, ca prin faptele bunătății și ale milostiveniei să vă adunați comori în sufletul voștru. Mergi în pace!

Zicând acestea dispăru în dosul stâncii ca o vedenie albă.

Tâlharul se ridică. Când privi în jos, zări mantia albastră. Un timp stătu nedumerit, apoi o atinse timid și smerit, cu mâna stângace, greoaie. În clipa aceea mantia se destrămă în mii și mii de bucățele, cari asemenea unui roiu de fluturași albaștri se ridicară, pornind îndărăt pe calea, de unde au venit. El îi urmă cu inima tremurândă.

Două zile și două nopți sbură roiul înainte lui printre munți și

văi, până'n internul pădurei umbroase. Printre arbori nu mai era nici urmă de scai și măracini. Mușchiu bogat și iarbă verde-și întindea covorul catifelat pe toată întinderea. Roiul albastru se respiră prin pădure, umplând iarba de pretutindeni.

Ajuns în poiană și tâlharul se opri. Cei doisprezece tovarăși dormeau duși pe covorul de iarbă verde. El îi încunjura, îi atinse ușor pe umăr și pe fiecarele îl grăi pe nume, Toți se sculară numai decât. Ochii le erau încă plini de groază și sângele le era închegat deasupra ranelor.

Privirea căpitanului aluneca cu milă peste fețele chinuite:

— Iar acum vi-oi lega rănile și vi-oi căuta hrană. În felul acesta vi-oiu sluji vouă, ca apoi și voi să mă urmați pe calea binelui. Toate acestea le fac slujind pe Acela, Carele ne-a mântuit pe noi.

Ei priveau nedumeriți în ochii luminoși ai căpitanului lor:

— Cine a fost acela, carele ne-a mântuit pe noi?

Căpitanul își împreună mâinile pe piept:

— Acela, Carele a purtat mantia albastră. Nu-i știu numele. Eu îl numesc numai: Bun! Comorile Lui au intrat în sufletul meu și în veci n'am să mă mai despart de ele.

Ei își plecară privirile în jos. Cel mai tiner deodată arătă în jur:

— Priviți, câte flori sunt prin iarbă! Aici n'au crescut niciodată flori. Și toate sunt chiar așa de albastre, cum era și mantia Lui.

Alean

Și iar mă duc pe-un drum... departe...

Și te privesc prin vâl de ceață...

Și dorul meu tot se mai zbate:

Se zbate 'n lanțurile firii,

Se drămuște de gândire,

Se leagănă în amintire;

Și tot mai mult în noaptea deasă...

Te investmânt în hain-aleasă,

Podoaba gingaș-a iubirii.

Vochița Jalea

Epigrame

LA BANCHETUL PRESEI

Meniu: „friptură de vitel înăbușită“

Citind Meni-ul de-astă seară
La masa noastră hărăzită,
Eu socotesc că nu friptura,
Ci... Presa este 'năbușită!

„Rândul viitor o să vă dau friptură
la grătar“ (D. Dimăncescu)

Vedeți regimul ce ne-așteaptă...
Surpriza vine 'ncet și rar!...
După friptură 'năbușită,
Vom mai fi puși și... la grătar!

PENTRU TIMIȘORENI

Cârciumarul Bucur și-a instalat Radio, la bodegă.

Radio de la bodega-ți
E prea slab, n'auzi de fel;
Să nu fi făcut greșeala
De-a fi pus apă și 'n el!

„Institutul Social de Vest a angajat pe ziaristul V. N. ca secretar“ (Ziarele)

Institutul angat-a
Pe Vasile secretar,
Ca să scrie odat' de lună,
Semnând... lista de salar!

„In vederea atacurilor aeriene chestura timișoreană a amenajat un „adăpost colectiv“ (Ziarele)

Tăblița pusă la chestură,
Nici se putea, mai sugestiv
Să fie scrisă... chemând lumea
La adăpostul... colectiv!

Ion Băncilescu

NENEA GICĂ

de Ab. NEGURĂ

De te cunoscuse abia azi, sau de-ți răspundea de mult la »bună ziua«, dl Elefterie Fărcășanu obișnuia să-ți zică geambaș, terminându-și părerile întotdeauna; »E -un geambaș, domnule!« Eu, dta și alții eram însă tot așa de geambaș, cum dl Elefterie Fărcășanu era Gică, nume sub care îl cunoștea întreg orașul: »A! de nenea Gică vorbești!« »Asta nu poate s-o fi scos decât nenea Gică!« »Mai rar om ca nenea Gică!«.

Dl Elefterie Fărcășanu se trăgea din vechii Farcași din jurul Făgărașilor și dumnealui susținea că Farcașii ar fi fost cândva arcași, oșteni vestiți în a ochi cu arcul, și că timpul ar fi pus în fața lui **a** pe acel **i**, cari ar fi însemnat prescurtat: foști arcași. Pravilile țării n-au păstrat nimic din părerile dlui Elefterie și dumnealui a trecut înainte de războiu, în mai multe rânduri Carpații, stând de vorbă cu boer și țaran, mai ales cu Farcașii din jurul Făgărașilor, ținut al cărei denumire susținea că își are izvorul în acela de Farcașului, dar că litera **c** ar fi fost înlocuită cu **g** și bietul **r** preschimbat în **ă**! Cum însă nici făgărășenii nu prea l-au lămurit în așteptări, dl Elefterie se hotărâse să revină la numele de adevărată origină și să-și zică F. Arcașu, ceiace ar fi însemnat Filofteie Arcașu. Cum era și natural, coana Filofteia Fărcășanu a găsit nelalocul ei o astfel de desrădăcinare a numelui, i-a zis în glumă: »De ce nu ți-oi fi zicând Gică!?... Ia slăbește-mă cu dracoveniile tale și cu neamul ăla de harcași!« Supărarea glumeață a coanei Filofteia, fu auzită de nu se știe cine și în câteva zile dl Elefterie Fărcășanu trecu în vorba de toate zilele a orașenilor, drept Gică și cum toți îl iubeau și-l respectau, unul propuse să i se zică nenea Gică și nenea Gică a rămas.

* * *

A fost deputat în trei rânduri, sub trei guverne și dacă urbea de naștere are apă, dacă are teatrul pe care-l are în grădina publică și dacă are și-o statuie de bronz — singura în oraș — toate se datoresc influenței și inițiativei dlui Elefterie Fărcășanu. Cum iubea tot ce-i frumos, visa în marea-i dragoste pentru locu-i natal, preschimbarea lui într'un centru de atracție al întregii Europe. În lunga-i carieră de ales al națiunii, cunoscuse — printre alții — și un geolog, pe care d-sa invitându-l în orașul de naștere, abia coborât din tren, numai ce auzi pe dl Elefterie: »Iaca, domnule!... Vezi dta dealurile alea albastre închise, din spatela ălor galbene deschise!?... Ei bine, în pântecul lor se ascund cele mai mari zăcăminte de cărbune!... Păcat că n-are cine să scrie treaba

asta!», iar seara, plimbându-l prin oraș îi arătă un loc viran, în mijlocul căruia abia se mai putea ține o zidire, care numai în întinericul serii o puteai lua drept casă! : »Iacă, ăsta-i palatul lui Plastara, în care a mâncat și a dormit Ion Vodă cel Cumplit, când bătu oștile turcești între Râmnic și Buzău. E casă domnească, pe care n-a ocolit-o nici Cuza Vodă, despre care se zice că mai-mai era să-i rămână inima între zidurile ei, privind prea mult pe Zinca Plastară, măritată mai târziu cu un rus Pozlovschi, rămas prin locurile noastre din armatele lui Suwaroff. Eh! de mi-o ajuta Dumnezeu, am să refac palatul, preschimaându-l în loc de odihnă sufletească, pentru cei cari mai cred în trecutul glorios al țării ăștia. O să fac în el un fel de muzeu, comandând la Viena chipuri de ceară, să semene aidoma cu cei cari-au trecut pe-aci și îmbrăcându-le în hainele timpului, o să-i așez câte unul, sau doi în fiecare odaie! N-am să uit, ca pe Cuza Vodă să-l comand căzând în genunchi la picioarele Zinchi Plastară. Ei! dar ce-ți spun eu toate astea, dacă nu se găsește nimeni să le aștearnă pe hârtie!?«

— »Nu mă pricep în ale istoriei, domnule Fărcășanu!«

— »Da... cu minele de cărbuni dela Dealu Lung, zici că-ai să scrii?«

— »Păi, să studiezi terenul mai întâi!«

— »Ce să mai studiezi, domnule, când Fărcășanu îți dă cuvântul de cinste, că așa e!«

— »Da, dar răspunderea...«

— »Mi-o iau eu!... Auzi, mi-o iau eu toată asupra mea!«

— »Bine, domnule Fărcășanu... am să scriu! și geologul își ținu cuvântul: în unul din ziarele Capitalei, apăru peste trei zile un foeliton, intitulat: »Marile zăcăminte de cărbuni din Dealul Lung«. Din acest număr al ziarului dl Fărcășanu a cumpărat 100 de exemplare și le-a trimis în dublu exemplar, tuturor capitaliștilor din țară și streinătate și Consiliului de miniștri, încadrând articolul în creion roșu. A mai plătit apoi publicarea lui și în alte ziare și în urma acestei reclame, s-au găsit și minți prea slabe, printre eari și unul Plajino, și în mai puțin de un an săpăturile făcute în pântecul Dealului Lung au înghițit una din moșiile dlui Fărcășanu și o altă a dlui Plajino. Noui ipoteci, cu noui vânzări de terenuri, au adus pe săpători în fața unui strat de cărbune! Telegrame la București, geologi aduși cu trenuri exprese... constatarea nu fu tocmai îmbucurătoare: »Cărbunele nu e bine ars, se prea poate ca noui săpături să-l găsească și pe cel bun, care par'că ar exista.«

În trei ani de zile dl Fărcășanu nu mai avea decât un rând de casc, în care locuia, iar dl Plajino: castelul de pe malul Râmnei, văduvit de toate întinderiile-i fără de sfârșit! Apelurile consorțiului Fărcășanu-Plajino, susținute de alții mai puțin avuți, nu mai găsiră nici un ecou și geologul nu mai fu găsit nicăiera, spre a întări credințele altor minți slabe! Din acel an concetățenii dlui Fărcășanu începură să-l hulească, acuzându-l de sărăcia adusă multora din ei și cum tot în acelaș an au fost alegeri, dsa a căzut cum nu se putea mai rău: abia avusese 32 de voturi!

Dl. Plajino nu fu nici el mai norocos: într-o noapte, singure-i avere rămasă a fost, mistuită de foc și se crede că el a fost pus de mâini dușmănoase. Își vându cei opt cai de lux, scăpați ca prin minune din flăcări, plecând apoi din țară. Unii spun că voind că voind să-și refacă

averea la joc de cărți în cazinoul de pe malurile Mediteranei, ar fi avut sfârșitul celor mulți: un trup omenesc, mai mult, în fundul mării...

* * *

Casele dlui Elefterie Fărcășanu au fost vândute la licitație și faptul s'a petrecut la un an după moartea coanei Filofteia. În ziua licitației dl. Fărcășanu a plecat din oraș și câțiva din cei 32, rămași credincioși, auzind de plecarea lui nenea Cică se temeau de-o nenorocire. Seara unul din ei l-a așteptat la bariera orașului, vrând să-l culce la el, dar a așteptat zadarnic!... dl. Fărcășan n'a mai revenit. A doua și a treia zi oamenii veniți la târg, de prin comunele: Sgârțiți, Grebăn și Dărămați au fost întrebați dacă n-au văzut cumva pe dl. Fărcășanu, dar toți dădeau din umeri: nu și nu! Era în anul 1914 și de atunci nimeni n-a mai știut de nimic de nenea Gică!

Odată cu sunarea mobilizării din 1916, câtorva porniți spre regiamente în alte orașe li s-a părut că prin trenuri au întâlnit un om, care parcă ar fi fost dl. Elefterie Fărcășanu, dar iarăși nu puteau crede că dsa ar fi ajuns în halul ăla să vândă bragă prin trenuri! Veniră apoi zilele reci și ploioase de toamnă, în vitregia cărora o armată învinsă și zdrențuită rătăcea pe drumuri desfundate de umbrietă neobișnuit; și după ele, acea iarnă cu troeniri cari înorau tot mai mult spectacolul așteptărilor! Regimentul rezerviștilor din orașul dlui Elefterie Fărcășanu, după înfrângerile suferite în Dobrogea, apoi la Olt și pe drumurile cleioase ale județului Argeș, ajunseseră la un loc de odihnă, într'un sat sărăcăcios din fundul Moldovei. Erau aci de șase zile, când în dimineața zilei următoare, un sergent — șeful de post al santinelor — aduse vorba că nu știe cine fu ăla de azi noapte, care l-a întrebat de-o mulțime de oameni din regiment, dacă mai trăesc sau ba! Și sergentul termină vorba adusă: »Trebuie să fie din orașul nostru, că numai de orașeni întreabă!«

— »De mine n-a întrebat?« zise caporalul Iordănescu Vasile.

— »Ba da! și de dta și de dl. Andrei și de dl. Florică și de Vasile muzicantul... a întrebat de mulți, bre, da, cine-i mai ține minte!... Când a auzit că dl. plutonier Giurgea a murit numai ce-l văzui curgându-i ochii!«

— »Florică, să știi că ăla a fost nenea Gică!... Domnule sergent, nu era așa un om voinic, cu mustața castanie adusă 'n sus?... un om așa care vorbește gros?«

— »Voinic era, domnule Iordănescu, dar n-avea mustăți și purta ochelari, ochelari aduși așa după ureche.«

— »Parcă nenea Gică mai trăiește!« oftă dl. Florică.

Sergentul însă mai avea ceva de spus. Simțea că acel cineva, odată și odată se va ști cine-i și trăgând încă fum din țigara cu carton, spuse caporalului Iordănescu: »Uite cei, domnule Iordănescu, să te duci dumneata și să chemi pe toți orașenii din compania noastră și să tragem apoi coala la cârciumă... că domnul ăla ne-a dat mi-a dat cinci sute de lei... să-i bem cu toți împreună!«

Caporalul Iordănescu în drum spre cârciumă, după ce împărțise dlui Florică spusa sergentului, își termină gândul: »Ai dreptate!... nu putea să fie nenea Gică... De unde să aibă el — chiar dacă ar frăi — cinci sute de lei!«

* * *

Veni și sfârșitul războiului și în seara anului nou 1919, dl. Iordănescu — fostul caporal în Moldova, acum mare comerciant în capitala județului, care cuprindea în el minele părăsite dela Dealu-Lung — propuse prietenilor să se adune la dumnealui acasă. — Prin prietini dl. Iordănescu înțelegea toți foștii tovarăși de luptă. — Când toți fură adunați, cel dintâi luă cuvântul gazda casii. Dsa avu ideia minunată, ca primul pahar să fie închinat în cintea protectorului lor din Moldova, protector care nu era altul decât nenea Gică. Fusese surprins într-o noapte de către dl. Andrei Giurescu care, se'nvoise cu sergentul de post să stea în camera unde avea loc întâlnirea — în fiecare Joi seara, când dl. Fărcășanu se interesa de sănătatea celor cunoscuți, lăsându-și regulat obolul de cinci sute de lei. Sergentul fusese jurat să nu spună cine-i dă acești bani, dar să-i bea cu ei zicându-le — dacă cumva or întreba —: »Așa am eu chef, să beau cu dvoastră!« De geaba își răsese nenea Gică mustățile, de geaba purta ochelari, dl. Andrei Giurescu l-a recunoscut după vorbă și eșind de după ușe l-a îmbrățișat zicându-i: »Nu înțelegem nene Gică, să ne ocolești, când de, slavă Domnului, noi ăștia ți-am rămas credincioși totdeauna!« Domnul Elefterie simți că Andrei — același Andrei care-l așteptase la barieră în seara fugii din oraș — avea dreptate și plângând ca un copil nu putu zice decât: »Știam eu că ești un geambaș, da parcă tot nu credeam să fi așa de mare geambaș!« — Veniuă apoi orașenii toți și nenea Gică a zis fiecăruia o vorbă, însă tot din seara aia nimeni nu l-a mai revăzut! Totuși cele cinci sute de lei veneau regulat pe adresa colonelului — prin agent special — și colonelul făcându-se că nu știe nimic, chema când pe Andreescu, când pe Giurescu, când pe Florică și le spunea: »Iar v-a trimis cineva cinci sute de lei, să aveți de cheltuială!... și până la demobilizare, cum trecea săptămâna, se sfârșea și cele cinci sute.

Ideia dlui Andreescu, de a închina întâiul pahar în sănătatea lui nenea Gică, fu o idee fericită, deoarece unul din orașeni care deși nu fusese prietin cu nenea Gică, se înfruptase totuși din binefacerile celor 500 de lei, numai ce zice: »Halal om! Cine credeți că m-a ajutat acum vreo trei săptămâni în târgul Buzăului, de-mi cumpărai căișorii pe care-i am!? Nimeni altul decât dl Elefterie!... da, chiar dumnealui! Mă dusem la târg cu 2000 de lei și nu știu care fu ăla așa de iute de mă buzunări chiar în plin târg! Incepui să mă plâng în dreapta și-n stânga, cerând oamenilor bani să mă pot înapoia acasă, când numai ce-l văd pe dl Elefterie! Oprise automobilul și-mi asculta plângerea. Mă întrebă de unde sunt și când îi spusei, mă luă după el, fără să zică o vorbă. Văzându-l tot căutând încoace și'ncolo, credeam că se uită după hoț, când numaice se oprește în fața cailor mei pe care-i am! Târgul se făcu în două minute și dupăce plăți ai 3000 de lei costul lor, îmi puse căpștrele în mână și-mi zise: »Să-ți trăiască și du-te sănătos acasă... da, vezi să nu-ți fure și caii, cum îți fură banii, gambașule!« și se făcu nevăzut!

— »Cine putea să facă un fapt ca ăsta, decât nenea Gică!« zise unul din cei mulți.

— »Și când te gândești că un așa om nu vrea să mai revină în orașul pe care l-a iubit ca nimeni dintre noi!«, se miră dl Florică.

— »Dece n-o fi venind, frate, înapoi!?... După câte am auzit, și-ar fi refăcut încintit averea pierdută!«

— »Și-a refăcut-o ca mulți alții în vrmea războiului, dragă Giurescule și-o fi 'ndrăgit acuma pe cei cari l-au sprijinit să și-o refacă!... Nu-ți aduci aminte ce ambițios era în împlinirea unui gând?!... dovadă, săpăturile din Dealul Lung! Să-i rămănem recunoscători însă, că deși deslipit din rândurile noastre, totuși pe orașenii lui nu-i uită!... Cine poate să-ți facă dar o pereche de cai în ziua de azi, decât un... nebun!... și nenea Gică era nebun în ambițiile pe cari le urmărea! Ei, cine știe dacă pe-acolo, pe unde-o fi n-o să găsească o altă ruină cu istorie domnească, un alt deal cu zăcăminte de pietre scumpe, și să-l întâlnești iar vânzând bragă prin tren, așa cum ne-a spus în Moldova că a început să prindă chiag nou! Oameni ca nenea Gică nu trăesc pentru ei... și-i păcat!«, și toți cei de față mai băură un pahar în sănătatea nebulului, așa cum îi zisese dl Andreescu.

* * *

Nu trecu decât câteva zile din seara petrecerei și dl Andreescu primi o scrisoare, adică primi următoarea scrisoare:

Domnule,

Domnul Elefterie Fărcășanu, plecând să-și petreacă sărbătorile în Italia, m-a rugat să mă pun în legătură cu dstră, rugându-vă a-mi răspunde de urgență:

1. Dacă palatul Plastara mai există și cui aparține?
2. Dacă Teatrul Comunal e tot depozit de făină? și
3. Dacă pe mormântul răposatei Filofteia Fărcășanu, s-a ridicat crucea făgăduită, nu-mi aduc aminte de către care cunoscut al domniei sale?

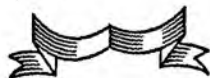
În caz că aseste trei întrebări au răspunsuri favorabile, rugăm a ni le comunica; iar atunci când numai unul din ele nu ar fi favorabil, răspunsul vi se va înapoia, considerându-se neprimut«.

Sarcaf, post restant Cluj«

Cum din palatul Plastara nu mai rămăsese nici urmă de cărămidă, cum Teatrul Comunal continuă să fie și pe mai departe tot depozit de făină și cum chiar dl Andreescu nu-și ținuse făgăduiala ridicării unei cruci pe mormântul răposatei coanei Filofteia, dsa comunică totuși dlui Sarcaf, la Cluj, confirmând cele de mai sus. Peste patru zile comunicarea îi fu înapoiată, fără nici un fel de comentariu!

Și totuși se mai găseau oameni, să se mire dece nenea Gică nu mai revenea în orașul de naștere, la care ținuse atâta, nebanuind nici chiar dl Andreescu că literile numelui Sarcaf, așezate la locul lor, dădeau numele de F. Arcaș!

Al. Negură

Arthur Schopenhauer

---

de VOICHIȚA JABEA

În 25 Februarie s'au împlinit 150 de ani dela nașterea aceluia, care era sortit să devină sumbrul și amarul filosof, sub pana căruia pesimismul și-a găsit, nu numai cel mai strălucit apologet și cel mai rafinat poet, dar și cel mai original și adânc gânditor, care prin originalitatea și puterea de sugestie a filosofiei sale a intrat în patrimoniul culturii universale, exercitând o influență considerabilă și asupra tinerii culturii românești, din a doua jumătate a veacului 19. Înfațișând, desigur în linii mari, filosofia lui Schopenhauer, ne îndeplinim nu numai datoria față de cititori, ci aducem și un convenit omagiu aceluia, care prin puterea genului său a făcut să fructifice și cultura noastră.

Unicul fiu al unei înstărite familii burgheze — tatăl său era negustor bogat în orașul Danzig — micul Arthur n'a cunoscut asprimele unei vieți materiale precare, ce-ar fi putut constitui sâmburile, în jurul căruia să se cristalizeze pesimismul său de mai târziu. Acesta a avut o bază organică: o sensibilitate vie, ascuțită până la paroxism de-o imaginație tumultuoasă, care-l făcea să vadă în cele mai neînsemnate întâmplări și fapte din natură și viață tot atâtea dușmani și forțe fatale, și fortificată apoi de-o inteligență vie, sclipitoare, căreia i-a revenit rolul să organizeze materialul, produs de sensibilitate și imaginație, într'un sistem bine încheșat și solid construit. Acest sistem, expus în opera sa capitală »Lumea ca voință și reprezentare«, anunțat, detaliat și lămurit în celelalte: »Impătrita rădăcină a rațiunii suficiente«, »Voința în natură«, »Cele două izvoare ale moralei« și »Parerga și Paralipomena«, a fost un rezultat al forței creatoare ce nu se înclină în fața niciunui obstacol. În adevăr, tânărul Schopenhauer era destinat de tatăl său carierei comerciale. În acest scop, spre a-i pune într'o frumoasă lumină avantajele materiale pe care le poate da o asemenea carieră, tânărul Arthur a avut prilejul să viziteze, de timpuriu, țări și locuri streine, cari, dacă n'au izbutit să câștige pe viitorul filosof pentru dorințele paterne, i-au dat, în schimb, — prilejul să cunoască lumea și viața la o vârstă când alții le cunosc numai din cărți. De aici poate a luat naștere înclinarea sa atât de accentuată pentru concret și gustul său nețârmurit pentru frumusețile naturii, pe cari le-a căutat și cultivat toată viața.

Voința dâră a bătrânului Schopenhauer, care n'ar fi șovăit în fața niciunui obstacol, a fost înfrântă, în cele din urmă, de către puterea

sortii. Mort înainte de vreme, în împrejurări oarecum enigmatice, tânărul Arthur devine liber să urmeze propriile sale inclinații, părăsind biuroul comercial în care fusese plasat de către tatăl său și înscriindu-se la liceu, în vârsta de 19 ani. Doi ani au fost deajuns pasionatului tânăr, spre a-și lua examenul de maturitate. Inscris apoi la universitatea din Göttingen, ca student în medicină el urmează, pe lângă cursurile obligatorii ale facultății sale și cursuri de istorie și filosofie. Trece apoi la Berlin, urmând obiceiul german de-a vizita mai multe universități în timpul anilor de studii, și aici, pe lângă cursurile de filozofie, mai ascultă cursuri de istoria literaturilor, arheologie, de științe pozitive. De acum apare în el cugetătorul dornic să-și satisfacă nevoile sale sufletești și nu să urmărească numai luarea unei diplome ca ceilalți studenți. Drumul pe care avea să-l urmeze se schițează, în acest timp de către forța creatoare ce se manifestase de timpuriu în el și care avea forma ce-o vom vedea mai jos.

În ordinea obiectivă a filiației de idei continuator a lui Kant, Schopenhauer vrea totuși ca pe temeliile clădite de acesta să ridice edificiul impunător al lumii ca voință și reprezentare, care stabilește în mod real posibilitatea metafizicei și nu numai în mod fictiv, cum făcuse Kant, pentru care aceasta nu era decât un cadru gol, sortit să rămână veșnic așa din pricina interdicțiilor puse minții noastre de »Critica rațiunii pure«. Spre a astifrice în mod real setea de cunoașterea minții omenești, existența numenului, admisă din punct de vedere logic, trebuia dovedită și din punct de vedere ontologic, ceea ce face Schopenhauer în sistemul său, a cărui esență o constituie voluntarismul.

Schopenhauer pleacă dela soluția epistemologică la care ajunsese Kant, că lumea este o simplă reprezentare a muncii noastre. Nu se oprește însă aici, ci caută să arate că dedesubtul acestei reprezentări există o realitate obiectivă, iar existența acestei realități obiective o întemeiază, nu pe-o argumentare, ci pe-o intuiție, care ne dezvăluie atât existența cât și natura lucrului în sine.

Începând opera sa fundamentală cu afirmația că lumea e reprezentarea mea, adică ea nu există așa cum o cunosc decât prin mine și pentru mine, Schopenhauer ne dovedește apoi că sub această aparență există totuși o realitate obiectivă. În adevăr, ne este peste putință să admitem că lumea n'are o existență independentă și deosebită de noi. Când, în timpul somnului, cunoștiința noastră este adormită, imaginile proiectate de ceace trebuie să numim realitate obiectivă își continuă cursul lor, fără vreun amestec al conștiinței noastre.

Dar să urmărim însuși gândirea filosofului, care, într'o progresie consecventă, după ce face afirmarea că lumea e reprezentarea mea, se întreabă ce suntem noi cari avem această reprezentare. Evident reprezentarea este un produs al inteligenței, iar inteligența este o funcție a creierului, Creierul, la rândul său, nu este un organ de sine stătător, ci există într'un corp cu care formează o unitate fiziologică indivizibilă. Corpul nostru nu este nici el altceva decât un obiect material, printre celelalte obiecte materiale ale lumii. Se deosebește totuși de ele prin faptul, că, pe când toate obiectele lumii materiale nu le putem cunoaște decât în mod extern, pe calea experienței sensibile, pe el îl putem cu-

noaște mai intim și pe calea intuiției interne sau intelectuale. Așadar, pe când în experiența externă corpul nostru nu este decât o simplă reprezentare, printre celelalte reprezentări, când ne cufundăm în noi înșine descoperim, în străfundurile ființei noastre, cu ajutorul mișcărilor și ale stărilor afective, o existență cu totul deosebită de reprezentare, anume voința. Această voință, întrucât determină toate mișcărilor și stările noastre afective, lucrând în mod permanent, este substratul sau esența ființei noastre, principiul ei metafizic; și nu numai principiul metafizic al existenței noastre, ci al întregului univers, după cum vom vedea mai jos.

Că voința este substratul ființei noastre ne-o dovedește și faptul că'n noi totul se schimbă neconținut, atât elementele materiale ale corpului nostru, cât și conținutul vieții noastre sufletești, totuși, noi rămânem mereu aceiași, tocmai din cauza acestui principiu metafizic, ce stă la baza personalității noastre. Întrucât ni se dezvăluie numai cu ajutorul experienței interne, nu îmbracă formele subiective ale spațiului și conștientității. Nu este deci un fenomen ci un numen, iar corpul nostru cu mișcărilor lui constituie fața externă a voinței, obiectivarea ei, adică voința însăși devenită vizibilă și palpabilă pentru simțurile noastre. Mișcărilor corpului nostru așadar, cari privesc din afară ne apar ca fenomene, între celelalte fenomene ale naturii, privesc din interior, sub aspectul lor sufletețesc, devin acte de voință.

Dacă însă cunoștința directă a voinței n'o putem avea decât în noi înșine, ce ne îndreptățește totuși s'o considerăm ca substratul personalității celorlalți oameni? Ne îndreptățește intuiția inconștientă a fundamentalei asemănări dintre propriul nostru corp și corpurile semenilor noștri. Această asemănare perfectă ne face să credem că dedesubtul aparențelor trebuie să stea aceeași realitate obiectivă, cu totul deosebită de reprezentare, voința, și dovada ne-o dă faptul că oamenii priviți în afară, ca simple reprezentări, ne sunt cu desăvârșire streini și numai cu voință îi simțim asemenea nouă. Când bunăoară călătorim, formele neînțelese ale nenumăratelor acțiuni ce se desfășoară în jurul nostru se luminează numai privesc din perspectiva internă, care singură ne arată că toți acești oameni voesc absolut același lucru ca și noi: să trăească și să fie fericiți, căutând plăcerea evitând durerea, prin satisfacerea celor două nevoi fundamentale, cari au ca scop conservarea individului și conservarea speciei. Și tot această voință formează trăsătura de unire între oameni și animale. Și ele ca și noi sunt mânate de cele două nevoi fundamentale, de a căuta plăcerea și a evita durerea. Iar dacă ne coborâm din lumea animalelor la aceea a plantelor, și de aici înfățișat la lumea anorganică, aceeași identitate fundamentală se arată pretutindeni, deși sub forme de analogie din ce în ce mai învăluite.

Printr'o interpretare subiectivă, o asimilare așadar a tuturor fenomenelor din natură cu fenomenele sufletești, ajunge Schopenhauer să se apropie de înțelegerea obiectivă a lumii. Întrucât o percepem cu simțurile, lumea, sub toate aspectele ei, nu este decât o simplă reprezentare a noastră, iar în sine, în existența sa independentă de noi, ea nu poate fi altceva decât voință, deși această voință ce se manifestă pe trepte din ce în ce mai jos de existență, nu poate fi considerată ca având toate caracterele cu cari ni se înfățișează în noi înșine, la lumina inteligenței. Inteligența nu este decât o lampă aprinsă târziu de către voință, spre

a-și lumina calea, atunci când condițiile de existență s'au complicat prea mult. La început, precum și astăzi pe treptele cele(mai)inferioare, voința nu era decât o tendință inconștientă, o pornire oarbă către existență, o eternă și înfinită sete de a fi, de a fi cu orice preț pretutindeni și totdeauna.

Și pentru că esența voinței este tendința spre realizare, ea s'a realizat obiectivându-se succesiv în cele trei regnuri, cari alcătuiesc lumea cunoscută: animal, vegetal și mineral. Această obiectivare a avut și are însă două grade: cel dintâiu, îl formează tipurile eterne și invariabile ale lucrurilor; cel de-al doilea, lucrurile își are variabile și trecătoare. Concepția acestor două grade de obiectivitate a voinței formează temelia esteticii sale și'n ea Schopenhauer ne arată mijloacele prin cari putem să ne eliberăm, fie chiar și pentru câteva clipe, de sub tirania voinței. Să insistăm puțin asupra ei.

Între lumea ca voință și lumea ca reprezentare este un abis. Voința, fiind lucrul în sine, nu este supusă categoriilor subiective ce guvernează lumea ca reprezentare. Ea nu există în spațiu, nu este deci divizibilă, și prin urmare există întreagă în fiecare din manifestările sale. Pe de altă parte, nefiind supusă cauzalității, voința nu are nici început, nici sfârșit; ea este eternă și invariabilă. Cu toate acestea fenomenele, cărora ea le dă naștere, se schimbă neconținut. Spre a explica această schimbare, fără a atinge eternitatea și invariabilitatea voinței, Schopenhauer recurge la lumea ideilor, aceste prototipuri eterne ale lucrurilor, cari se intrupează în forțele din natură, ce dau naștere diferitelor fenomene variabile și trecătoare. Voința, dar, s'a obiectivat, mai întâi, în ceace constituie unitatea și permanența fiecărei categorii de ființe viețuitoare, adică în specia lor; în ceace constituie apoi permanența și unitatea fiecărei categorii de fenomene fizice, adică în forța ce le produce. Aceste prototipuri imuabile și eterne nu sunt supuse formelor intelectului nostru; nu sunt supuse de asemenea nașterii și morții. Ele sunt deci cu totul diferite de fenomene; dar ele sunt diferite și de voință, pentru care nu constituiesc decât o treaptă în drumul de perfecționare ce-l urmează ea, corigindu-se neconținut prin o tot mai accentuată uitare de sine. Ideile sunt trepte ale acestui progres spre neant. Ele sunt liberate în aleaș timp și de limitele reprezentării și de egoismul voinței. Prin contemplaarea lor ajungem în acea stare cu totul particulară, în care inteligența izbutește să se smulgă, pentru câteva clipe, de sub tirania voinței, în serviciul căreia stă de obicei, devenind pur subiect cunoscător și adâncindu-se complect în obiectul ce i se înfățișează. În aceste sublime clipe, streine de orice interes, liniștea, după care alergăm atâta în viața de toate zilele, se coboară asupra noastră. Acum orice deosebire de individualitate dispăre și ochiul care contemplă este ochiul unic al lumii ce oglindește în sine întreaga esență a naturii.

Este de-o netăgăduită valoare acest instrument, pe care ni-l pune la îndemână arta, nu numai fiindcă ne eliberează pentru câteva clipe de jugul voinței, dar și pentru că, prin aceasta chiar, constituie un auxiliar prețios în drumul de cucerire al desăvârșirii morale, care după Schopenhauer este liberarea complectă de jugul voinței și nimicirea ei, prin ascetism. Dar să lămurim.

Voința în sine n'are niciun scop. Deasemenea nici obiectivările ei,

din lumea organică și anorganică. Pretutindeni această lipsă de scop, care odată atins să-i permită voinței să se oprească, ne arată zădărnicia acestei vieți și iremediabila ei răutate. În adevăr voința este prin chiar natura ei un veșnic și nesecat izvor de durere, întrucât ea este în esența ei tendință, pornire, aspirație către ceva care nu este încă. Forma sa cea mai clară este pentru conștiința noastră dorință. Orice dorință însă, avându-și izvorul într-o nevoie organică nesatisfăcută, este expresia unei suferințe. Prin urmare, voința este în esența sa o veșnică suferință.

Este adevărat că satisfacerea nevoilor organice produce, de obicei, o plăcere; dar această plăcere nu este ceva pozitiv. Intrucât nu constă decât în încetarea unei suferințe, ea nu este o realitate pozitivă ce-ar putea exista prin sine însăși, și dovada o avem în faptul că ea nu durează niciodată. Pozitivă și veșnică nu este dar decât durerea; ea nu poate înceta niciodată cu totul și pentru totdeauna, fiindcă voința n'are în sine un scop, pe care atingându-l să se poate opri. Deoarece însă durerea e simbolul răului, pentru noi, nu putem spune decât că lumea aceasta e rea, hotărât rea. Orice credință în mai bine e o simplă iluzie, căci dacă ar exista vreun progres el n'ar putea consta decât în micșorarea suferinței. Această însă e imposibil, fiindcă voința, nefiind supusă legii senzualității, nu se poate schimba; ea rămâne veșnic ceea ce este.

Durerea, inexistentă în lumea anorganică, din cauză că voința este aici încă inconștientă, apare în lumea organică și crește neconștient pe scara ființelor vii, căci voința, devenind tot mai conștientă, își dă seama tot mai mult de imposibilitatea sa fatală de-a se satisface pe deplin. Iar ultimul grad de conștiință de sine luându-l voința dela om, durerea atinge la acesta, cel mai înalt grad de dezvoltare. Dacă există dar un progres, el nu poate fi decât un progres al durerii, și treaptu cea mai înaltă a acestui progres este omul de geniu, pe care sensibilitatea sa rafinată și inteligența sa covârșitoare îl fac să sufere incomparabil mai mult decât pe ceilalți semeni ai săi. Iar printre aceștia, oamenii mai inteligenți și mai sensibili simt mai viu ghimpele ascuțit al durerii. De aici melancolia, care constituie o trăsătură distinctivă a acestor oameni.

Lumea este dar iremediabil rea, nu numai pentru oameni, ci pentru toate ființele vii, căci lupta pentru existență ce se dă între acestea este destinată, prin chiar natura ei, să dureze veșnic. Istoria acestor ființe poate fi numită cu o formulă lapidară »istoria naturală a durerii«. Această istorie se poate rezuma în cuvintele: »A voi fără niciun scop, o luptă fără încetare, a suferi neconștient, spre a muri în cele din urmă lăsând locul altora, cari vor repeta întocmai aceiași sinistru comedie, mii și mii de veacuri, până când coaja pământului însuși se va preface în praf, risipindu-se în spațiul nemărginit«.

Concluzia la care ajunge în sfârșit voința, când ia conștiință de ea însăși, în creerul omului de geniu, este că viața nu merită să fie trăită, întrucât lumea pe care-o cunoaște nu e decât o iluzie înșelătoare, iar viața pe care-o trăește, suferință fără sfârșit. Acum omul își pune problema morală: ce este bine, ce este rău și cari sunt regulile după cari trebuie să-și trăească viața. Această problemă nu are decât două soluții posibile. Voința e pusă în această alternativă:

Sau trebuie să considere lumea de aparențe ca o realitate și viața

ca o binefacere, și să voească cu deplină conștiință ceea ce până atunci voise în mod inconștient; sau, înțelegând natura lumii și-a vieții, să înceteze de-a mai voi ce voise până atunci în mod inconștient. Această antiteză, dintre afirmarea și negarea voinței prin ea însăși, este fundamentul deosebirii dintre bine și rău, adică temelia morală.

Intrucât simbolul binelui e pentru noi fericirea, iar aceasta nu e o realitate pozitivă, binele ca ideal moral nu poate fi ajuns decât prin hotărârea absolută și efortarea continuă de-a înlătura din lume durerea, iar pentru că înlăturarea durerii nu este posibilă decât prin suprimarea vieții, trebuie să luăm ca ideal moral nimicirea acesteia. Și aici nu putem njuțe prin sinucidere, care nu suprimă decât voința individului și nu aceia a speciei ce este nemuritoare... La suprimarea acesteia ne duce o cale mult mai grea, anume ascetismul, care trebuie să fie deci suprema regulă a moralei. Orice abatere dela această regulă e o crimă, pentru că tinde să perpetueze în lume durerea.

Dacă omenirea va izbuti, în sfârșit, să se stingă prin ascetism, atunci va pieri întreg universul, nu numai ca reprezentare, ci și ca voință, căci moartea unei specii este nimicirea unei forme de obiectivare a voinței. Existând însă întreagă în fiecare din formele în care s'a obiectivat, voința va pieri întreagă, când va pieri una din aceste forme. Pierind omenirea, va pieri și universul și atunci versul poetului:

»Și în sine împăcată reîncepe eterna pace«

va deveni o realitate. Atunci, în sfârșit, nu va mai exista nicio tendință, nicio aspirație și liniștea veșnică, »Nirvana«, se va întinde atotstăpânitoare peste omenire.

(Predeal 1938.)

FOLKLORUL IN REGIUNEA CRIȘURILOR

(POEZIA)

Dacă ne gândim la produsele poetice ale poporului românesc din văile celor trei Crișuri, vom găsi pretutindeni, presărate în aceste produse, firimituri din sufletul poporului, care spre deosebire de celelalte popoare cu care destinul l-a învecinat, își traduce aproape toate frământările și zbuciumurile sufletului său, în versuri cari curg limpezi ca apa ce cade în murmur, din piatră în piatră.

Limba noastră energică și mlădioasă, bogată și strălucitoare, parcă este anume făcută pentru exprimarea celor mai înalte simțăminte ce izvorăsc din adâncul sufletului, calde, întocmai ca izvoarele de ape ce pornesc din adâncuri, furând și aducând la suprafață, o dâră de căldură din adâncurile de nepătruns.

Nu există ocazie pentru care poporul românesc să nu aibă versuri potrivite și chiar dacă nu le are formulate, le improvizează, scribind în ele toată deșteptăciunea cu care l-a dăruit firea. Găsindu-mă odată, la o nuntă fărănească, am rămas foarte surprins, auzind pe unul din flăcăi, strigând un vers improvizat, care cadra foarte bine cu situația. Mirele, era un flăcăiaș slăbuț și urât, pe când mireasa o adevărată frumusețe. La un moment dat, flăcăul cu pricina, în ciuda mirelui neputincios, a strigat:

*„Astultă la mine frate,
Eu gândesc că nu-i dreptate,
Să miargă fata frumoasă,
După tocul cel de coasă.
Nici-i coasă, nici-i toc,
Numai batere de joc.
Nici-i coasă, nici-i cute,
Vai și-amar de-a ei virtute“.*

Altă dată trecând din întâmplare pe lângă o horă fărănească, am văzut două neveste jucând aproape una de alta. La un moment dat, s'au ciocnit, și în momentul acela, am auzit pe una zicând:

„Nu gândi ciună gândi,
Că cu mine ti-i pildî,
Că nu-i faună pe tine
Să te pildești tu cu mine“.

Această problemă, am atins'o doar în mod tangențial, căci în acest articol, vreau să redau un descântec în versuri, așa cum l-am auzit în uzul poporului, care în totalitatea lui crede că descântecelor sunt mijloacele cele mai de seamă în vindecarea tuturor boalelor. Descântecelor pentru popor prezintă o necesitate vitală. Nu-l poate nimeni combate, căci descântecelor s'au înrădăcinat așa de adânc în sufletul său, încât orice luptă împotriva lor, este socotită drept o luptă împotriva existenței lui.

Descântecul de »diochi« sau »pocitură«, cum se obișnuiește în unele părți de pe valea Crișurilor, se face când se observă prima fază a oricărei boale. Sunt bătrâne anumite, cari se îndeletnicesc cu astfel de descântece.

Aruncând în apă neînceptută un cărbune aprins, sau mai mulți, după cum e cazul, bătrâna zice:

„De t-o fi 'ntâlnit
Și pocit,
Fată,
Curată,
Necurată,
Crepe-i țâțele,
Verse-i sângele“

După îndeplinirea acestui blestem, luând un cuțit în mână, făcându-și cruce rice:

„Maică Marie,
Eu mă rog ție,
Tu-mi ajută mie“.

Suflând peste cele patru margini ale pământului, tăind o cruce apa din ulcică, descântă:

„Se luă Ion dela casa lui,
 Și dela masa lui,
 Voios,
 Sănătos.
 Când fu pe potică
 Se'ntâlni cu pocitură mică.
 Intorcându-se pe cărare,
 Se'ntâlni cu pocitură mare,
 Cu pocitură în nouăzeci și nouă de feluri,
 În nouăzeci și nouă de chipuri.
 Pe umăr îl bătu,
 Sângele-i bău,
 Puterea i-o luă,
 La pământ îl culcă.
 Și-așa fivlea,
 Și-așa țipotea,
 De Maica Fiului,
 Din poarta raiului,
 Il auzia
 Și-i zicea :
 — Ce te necăjești ?
 Ce te tânguești ?
 — Cum nu m'oi necăji,
 Cum nu m'oi tângui
 Că mă luați dela casa mea
 Și dela masa mea,
 Voios,
 Sănătos.

Când fusei în potică,
 Mă'ntâlni-i cu pocitură mică.
 Când mă'ntorsei pe cărare,
 Mă'ntâlni-i c-o pocitură mare.
 Cu pocitură de nouăzeci ei nouă de feluri
 În nouăzeci și nouă de chipuri.
 Pe umăr mă bătu,
 Sângele-mi bău,
 Puterea m'o luă,
 La pământ mă culcă.
 — Nu te necăji,
 Nu te tângui,
 Că pe Marea Roșie duce-m-oi
 Peștele rău, prinde-l-oi
 Cu cuțitul spinteca-l-oi
 Cu aburul meu sufla-l-oi
 În mare-arunca-l-oi.
 Acolo să piară,
 Acolo să răspiară,
 Iar tu să treci,
 Să petreci,
 Curat,
 Luminat,
 Ca argintul strecurat,
 Ca mă-ta când te-a născut,
 Nici capul nu te-a durut,
 Și nici într'o doară
 Să nu-te mai doară.

In numerele viitoare: voi încerca să redau alte descântece din
 popor ca de sclintit, de spurc, de vânt, etc.

IOAN ILUNA

Cronica rimată

De-astă dată am intenții criminale și barbare,
Cum le ai de-obișnuință, pe călduri caniculare!...
Pun în rafturi Poezia, cum pui blana'n naftalină;
Las lui Pascu șoaptă spusă, când pe cer e lună plină!
Presupusa liră, astăzi, o arunc la pod!... Ce-mi pasă
Că'n Sovata, sau Sinaia unii stau la umbră deasă!...
Că la Baia lui Hercule, alții 'și dreg reumatismul,
Că Stamatiad, cu Premiul, și-a'ngropai tot... pesimismul!...
Ce mă doare că Mauiu stă la »post« de șapte ani,
Sau că Șeicărică neagă, că se trage din țișani!...
Ce câștig, dacă oi spune că viața se scumpește,
Și că »Universu«-o duce, cum pe-uscat o duce-un... pește!
Ce-am să pierd, că nu-s ca Brutus, om cu mintea luminată,
Și n'am vaci, ca să vorbească de ce-o fi să fie-odată!...
Nu mai zic nimic de-acuma — nici că-i bine, nici că-i rău —
Nu-ș primar, să mă cred mare — ca un fel de Dumnezeu! —
Nici prefect, cu ocupații civile și militare...
Nu-s, măcar, un Ex, ce-și duce nostalgia la... plimbare!
N'am ambiții de vedetă, nici trofeu național
— Nu-ș Petruțiu, care bate azi o șea, mâine alt cal! —
N'am fost »delegat« la Muncă, să ajung azi bun »de'nchis«;
Nu-s nici monograf, ce-și face din Hălmagiu, un fel de vis!...
C'am simțit și eu pe vremuri, înclinări spre Poezie,
Cine ar putea să nege, că strein e de prostie!?
Că n'au fost clipe, în care, între Geniu și el
Vedea doar deosebirea ce-i între vițel și... miel!

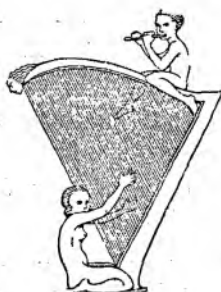

Câți Georgești nu-și făuriră planuri de oameni de Stat!?
Și câți Ionești nu-s astăzi, ce nicicând n'ar fi visat!?
Cât spirit negru-a curs în țară, domn să te fac din hârb!

(Cum n'am rimă potrivită, închei versul cu un »sârb«!)
 Cât șperț a vărsat armeanu care a vândut halviță,
 Să conducă-azi trust de zahăr și s'ajungă domn de viță!?...
 Câte salturi la Babescu, să ajungă... tot ce-a fost!
 Și câte nu face Moga, doar și-a rostui vreun rost!...
 Astea toate's' aspirații!... Tragi mereu nădejdi noi
 Și nu simți că mersu-ți este, ca a racului : 'napoi!
 Inapoi merg astăzi toate... Până și'n literatură
 Unde tot se prefăcuse într'un fel de uvertură
 Fără cap și fără coadă; astăzi versul este vers,
 Iar ca să pricepi pe Vuia, foarte greu de înțeles,
 N'ai nevoie de absinturi !... Nu'l citești și treci'nainte!
 Toate azi se'ntorc la matcă și beția de cuvinte
 O mai au Boțoc, sau Gusti, R. Coțoiu câte-odată
 Și noi toți, când ne stă'n față trup de drăcușor de fată!

Am avut, ce-i drept intenții criminale și barbare,
 Cum le ai. de-obișnuință, pe călduri caniculare,
 Dar atât, numai inteuții!... Nu pot fi răutăcios
 Și de oameni mie'mi place să vorbesc numai frumos!
 Că în proza mea banală, n'am turnat și poezie
 Pentru-așa ceva se cere accent cald de nostalgie
 Și astăzi nu prea sunt nostalgic și n'am timp ca să visez,
 Simțind cum din clipă'n clipă, mai mult mă... uniformizez!

PAN

CORNELIA C. BODEA

ACUM O SUTA DE ANI:

M. NICOARĂ, ALEX. GAVRA ȘI PLANUL UNUI
INSTITUT BIBLIOGRAFIC ROMÂN.— *Cu șase anexa* —

III.

*Vastul plan al ortăciei sau:**„Planul după care se vor tipări nește cărți românești“¹⁾*

După ce va urma învoire dela înaltul loc, să va rădica o ortăcie care va avea patru scopuri: a) a tipări cărți Românilor spre folos; b) a lăți lumina cunoștinței; c) a îndemna pe cei învățați spre ascultarea și spre tălmăcirea cărților; d) a mijloci cu cărțile o neguțătorie foarte roditoare, în care nici decum poate omul să păgubească, ba din potrivă cu bună seamă poate nădăjdui că împrumutajii săi bani nu vor fi nici într'o primejdie și că foarte bun câștig i vor aduce.

Puncturile care zișii ortăcii vor servi spre cârmuire sînt următoarele:

1. În această ortăcie se primește oricare naționalist de cinste care vrea să darapene ceața depe Nația Românească, și care are și alte deprinderi precum sînt: Domnii de Comitat, protopresbiterii, districtualicii directori, profesori localnici, directorii parohii, notarii, neguțătorii, învățătorii și ațlii, fiindcă la cășile acestora întorcându-să mulți oameni, să presupune despre ei că mai bună ocazie au de a împrăștia cărțile pentru popor. Măduarele ortăcii aceștia să vor numi acționari sau ortăcii.

II. De câte ori se va tipări câte vreo carte, de atâtea ori fieștecare acționar sau ortac va da în ortăcia aceasta câte 30 f.: (o așa dare se va numi acție).

III. Acționarul, suma ce au dat, mai mult nu o va căpăta înapoi în bani gata, ci după ce va ieși cartea afară, va căpăta pe ea atâtea exemplare câte sînt de lipsă spre scărișarea împrumutașilor bani, însă cărțile acestea,

¹⁾ Mss. Acad. Rom. No. 2440 f. 255 sq. Gavra l-a trimis și pe acesta Domnului Muntânciei

precum se vede la punctul 6-lea, cu mult le va căpăta mai lesre, decât ce se vor vinde în urmă neprenumerărilor sau nesubscrișilor.

IV. Dacă cutare acționariu are nădejde de a putea vinde și mai multe cărți, poate să depună la mine, de 2 ori, de 3 ori sau și mai de multe ori câte 30 f. și apoi atâtea acții își va cuprinde mai departe.

V. Ca să se poată acționariul încredința despre vinderea cărților sale și scuti de toată primejdia pagubii, poate să vestească prin prejurul său prenumerație sau și subscripție. Inșă aceasta numai atuncea poate să facă după ce se va da știre, acționarilor sau ortacilor, prețul cărții aceștia, care mai de aproape va ieși afară. Pentrucă acuma, când dă acționariul 30 f. dela sine, încă nu se poate ști prețul cărții. Apoi numele prenumerațiilor și subscribenților acela să va tipări în cinste spre veșnica aducere aminte dimpreună cu caracterul lor la călcâiul cărții; *eu îl voi face cunoscut tuturor acționarilor sau ortacilor.*

VI Acesta va fi firul cel povățuitoriu întru căpătare, adecă: prețul cărții se va împărții în 5 părți: cu trei părți de acestea (3/5) va căpăta acționariul sau ortacul cărților sale; cu patru părți din acestea (4/5) le va da el prenumerațiilor, și subscribenților săi; iar cu 5 părți de acestea (5/5) le va vinde el ne prenumerațiilor și ne subscribenților.

Aceasta se poate înțelege așa: fieștecare acționariu sau ortac, dă la ortăcie 30 fl. — și, să zice că, cărții carea mai întâi va ieși, să va rumpe un preț de 2 f. 30 — atunci acționariul pe ai săi 30 f. va căpăta 20 de cărți pentru că eu îi dau cărțile câte cu 1 f. 30, care el apoi le va vinde prenumerațiilor sau subscribenților câte cu 2 f. și atuncea pentru 20 de cărți va primi 40 f. din care 30 au fost capitalul, și așa va dobândi 10 f. Iară deacă nu va avea cutare acționariu prenumerați sau subscribenți atuncea cărțile sale le va vinde cumpărătorilor cu prețul cel comun: adecă cu 2 f. 30. Atunci pentru 20 de cărți va căpăta 50 f. și atunci cu cei 30 f. ai săi va dobândi 20 f. Dar dacă le va vinde încă și mai scump?... ce îi va sta în putere, pentru că, cărțile acestea de aci înainte *socotindu-se ca un articol de neguțătorie,*¹⁾ acționariul ca a sa proprie marfă poate să le vânză și mai cu mare preț, decât ce i se vor croi de mine. Aceasta cu atât mai ușor și de nimine împiedecat poate face, cu cât mai tare se va căuta spre acea, ca întru'nprejur de câteva sate, sau într'un oraș, numai câte un om să fie în ortăcia aceasta primit. Mai departe, pentruca să poată fiecine neguțători cu cărțile după cum îi voea:

VII. *Prețul cărții nu se va tipări pe carte și puncturile societății aceștia numa acționarilor vor fi cunoscute.*

VIII. Trimițându-se cărțile pe la acționari, o jumătate de an voi înceta dela tipărirea cărți următoare; și aceasta pentru acea voi face, ca fieștecare acționar să aibă destul timp, cărțile sale de a le vinde, banii pentru ele de

¹⁾ subliniat în original de Nicoară cu două linii groase și semne de exclamație.

a-i primii și de a-mi trimite de iznou câte 30—60 sau atâta fiorinți câte acții au cuprins; și după ce va ieși și această carte, exemplarele ei iară așa să vor împărți precum s'au atins mai sus și așa și cu a 3-a a 4-a și celelalte opusuri să va întâmpla.

IX. Fieștecare ortac sau acționar, poate ieși afară din ortăcie și fiecine poate intra în ortăcie când va vrea. Numai cu atâta răbdare să fie, să aștepte până se va isprăvi mai 'nainte lucrul, și până ce le va căpăta în mână acelea exemplare, la care s'au ortăcit.

X. Din cele trecute se poate vedea: că ortacul tot cu acei 30 f. care odată spre acest lucru i'au hotărât, poartă această neuguțăorie până în căpăt. Pentruca după primirea fieștecării cărți să așteaptă în 6 luni, adecă: până ce banii săi îi va culege, și până ce iărăși acești bani îi va trimete la mine spre răscumpărarea altei cărți dela tipografie. Și pentru acea nu gândescă oarecine, că tot alți și alți bani cu greutatea casii sale va trebui să jărtfească în acest scop.

XI. Numărul ortacilor sau acționarilor nu să hotărăște, pot fi cât de mulți și cu cât vor fi mai mulți cu atâta neuguătoria aceasta va fi mai înfloritoare. Încă vestită odată cartea, fie acționari mulți s'au puțini, nesimțit să va tipări.

XII. Lucrul aceasta până atuncea va ținea, până ce se vor afla la mine cărți de tipărit.

XIII. In tot anul va ieși la lumină 2 cărți, câte cu o icoană pe velin în afară scobită.

XIV. *Pentru banii ortacilor eu stau cu toată averea mea.*

XV. In oricare carte, în frunte spre vecinică pomenire și aducere aminte și spre bucuria fiilor, numele și chemarea ortacilor să va tipări și vor intra înăuntru sub titula aceasta: „Patronii prin a căroră ajutorință s'au mijlocit tipărirea cărții acesteia“.

XVI. Cărțile acestea le voi aduce cu cheltuiala mea până la Arad¹⁾, iar în Ardeal până la Sibiu, iar de acia le vor aduce ortacii cu a lor cheltuială.

XVII. *Acela care au scos, au întors pe românime ceva carte foloșitoare, de mi-o va trimite, bucuros prin ajutorul ortăcii aceștia o voi da la țipar²⁾.* Autorul sau preîntorcătoriul va căpăta pentru ostăneala sa în dar, până ce va prinde societatea aceasta mai țapene rădăcini, de această dată numai 50 de exemplare, cu acea adaugare că de să va întâmpla în acel oraș unde lăcuește dânsul, să fie ceva ortac sau acționar, de a societății acesteia, numai atuncea să fie volnic exemplarele șie dăruite a le vin-

¹⁾ Fișa dar, tipografia se pare că nu ar fi fost la Arad. Trebuie să fi fost plănuită cea dela Buda unde a și tipărit mai târziu.

²⁾ Subliniem și cu această ocazie liniile mari pe cari voia să le impună Gavra. Prin sfărâmițarea acestui plan, Aradul a pierdut cel puțin jumătate de secol din progresul pe tărâm cultural.

de, după ce acționariul, ale sale, de tot le-au împărțit printre cumpărători. Rândurile care după publicarea planului s'au făcut³⁾:

O acție să ține cu 30 de f. sau cu 36 de țvanțiși de argint pentru care să va primi dela societate 15 sarcini pe sama a lor 15 cumpărători. După această socoteală fieștecare sarcină o va căpăta acționarul cu 2 țvanțiși 8 crițari în argint, și așa sarcină cuprinde în sine $21\frac{1}{3}$ coale tipărite cu trebuincioasele iconi, carea se vor trimite în dar, fieștecare coală tipărită căpăta Acționarul dela mine cu $2\frac{1}{4}$ de crițari de arginți; însă acționarul coala o va da prenumeranților câte cu 3 criț, iar sarcina dimpreună cu icoanele ei o va da lor câte cu 3 țfanțiși 4 fil. și așa dela 15 prenumerați ai săi va primi 48 țvanțiși. Din acestea în chip de dobândă îi vor cădea 12 țfanțiși. Iar neprenumeranților, coala va vinde cu $3\frac{3}{4}$ criț, în argint și așa sarcina o va vinde câte cu 4 țfanțiși argint. În forma aceasta pentru cele 15 sarcini dela 15 cumpărători va primi 60 de țvanțiși. Din acestea în chip de dobândă îi vor cădea 24 de țvanțiși în argint.

Prețul cu care căpăta acționarul se va numi *preț acționăresc*, iar cu care o va vinde prenumeranților, se va chema *preț prenumeralesc*; iar cu care o va vinde neprenumeranților se va chema *preț ordinariu*, sau de rând.

Între aceste $21\frac{1}{3}$ de coale ale sarcinei acuma cu prilejul întâii tipăririi, cam $6\frac{1}{3}$ coale și câteva iconi vor fi din magazina cabineticească. Cam 9 coale vor fi din „Hronica Românilor” sub titula aceasta: întâia eșire a mănunchiului dintâi al *Cabinetului muzelor romane*; cam 6 coale din „Ilisei” ca mănunchiul al II-lea al Cabinetului muzelor romane. Cam o coală cu titula aceasta: „Acatist mic filegram ca o cărticică cabineticească extra ordinare pe sama *Damelor Române* la olaltă $21\frac{1}{3}$ coale. Din aceste să vede și acea cum că fieștecare prenumerat într'o sarcină dela acționarul său pentru 3 țfanțiși și 4 crițari: și fieștecare neprenumerat pentru 4 țfanțiși capătă 4 cărți, și că fieștecare Domn care ține o acție pe sama celor 15 cumpărători ai săi pentru 36 de țfanțiși capătă 15 sarcini, în care să cuprinde 60 de cărți, care se rădică din 320 de coale tipărite, și așa să face din destul punctul al 6-lea din plan: Unde prețul sarcini cel de rând, împărțindu-se în 5 părți, să spune că cu 3 părți din acestea va căpăta acționarul materia cea tipărită dela societatea aceasta; că 4 părți de acelea le va da dânsul prenumeraților, și cu 5 părți le va vinde neprenumeranților.

Tocmai așa se întâmplă cu acuma hotărâțul preț al sarcinii, căci sarcina împreună cu icoanele, celor ce nu s'au prenumerat să va vinde cu 4 țfanțiși. Așa dar aceștia vor trebui să se împărțească în 5 părți și așa va cădea pre o parte câte cu 16 crițari cu trei părți de acestea, adică cu 2 țfanțiși și 8 criț, sau cu 48 de crițari va căpăta acționarul sarcina dela societate cu 4 părți; adică cu 3 țfanțiși 4 criț o va da prenumeranților și precum să spusă cu 5 gșrți de acestea, adică: cu prețul de comun sau cu 4 țfanțiși o va vinde neprenumeratului.

³⁾ (prin cine? (Nota lui M. Nicoară)

Atunci când alcătuirăm planul eram de acel cuget, ca în tot semestrul să tipărim într'o sarcină numai 15 coale și așa sarcina să o dăm acționarilor cu 1 f. 30 c., prenumeraților cu 2 f. neprenumeraților cu 2 f. 30 c. Aceasta de ar fi rămas așa, atunci fieștecare acționar ca să-și scoată banii și dobânda, ne încunjurat ar fi trebuit să-și adune în prejurul său 20 de prenumerați. De aci acea primă urmare s'ar fi putut naște, că unul sau altul sau mai mulți acționari neputându-și atâta sumă de prenumerați aduna, unele cărți ale societății mai curând, sau mai târziu s'ar fi stârpit și mai pe urmă toată curgerea tipării s'ar fi împeditat. Inșă de dătătariul cărților ar fi fost mai bine așa, căci când se tipărește vre-o carte, numai pentru coalele dintâi să plătește mai cu gros — de cele mai în urmă, mai puțin se plătește la tipografie. Cu cât mai de multe ori să tipărește vre-o coală, cu atâta mai puțin cade din cheltuială din ea. Dacă dară tipăresc odată 21¹/₃ de coale, cu mult mai mult cheluiesc, măcar că le tipăresc mai de puține ori, decât când tipăresc de câteva sute de ori numai 15 coale. Deci ca de împedecare întru tipărire să ne putem feri, au trebuit să ne facem încredințați, că acționarii punctualiter vor primi banii, din această pricină au trebuit să scoborâm numărul prenumărațiilor au fiește căreia acție dela 20 la 15 persoane, și a face ca numai dela aceste 15 persoane să-și poată acționarul scoate banii și dobânda. *Prin care pășire cel 62 de acții — care până acum — precum vom vedea mai jos — le avem și care cu 1240 de prenumerați ar fi fost în primejdie, acuma și cu 930 de prenumerați vor putea eși la cale.*

Din aceste se vede:

că cu mare întindere a puterii fac acestea, nu numai în privința cheltuelii — precum văzurăm — ci și a trudei; căci fiecine lesne poate simți și aceea, cum că cu mult mai mult lucru are redacția cu 21¹/₃ de coale decât cu 15 coale.

Prin ridicarea coalelor la No. 21¹/₃ mai dobândim încă un mare bine: adică, cu un prilej Nația capătă mult mai multe materii tipărite, decât de așa fi rămas pe lângă cele 15 coale. Adecă într'un semestru capătă atâta cât altmintrelea căpăta într'un an și mai jumătate.

La călcâiul acestora numai una s'ar putea arunca împotriva; adecă mai greu s'ar scoate dela prenumărați 3 ț. și 4 c., decât 2 ț. 8 cr. Dacă dară se va ridica prețul cărților mai puțin cumpărători vom avea. La ca care răspund: că nu totdeauna e așa, căci cel ce dă pentru o sarcină 2 ț. 8 cr. acela e mai râvnitor, mai avut și mai de căpetenie cetățean, acela ce-i v'a plăcea cartea văzând-o mai frumoasă și mai groasă, bucuros va mai da 16 crișari mai vârtos de-și va aduce aminte că atâta mulțime de coale la alte Nații să vând câte cu 5 f. sau 6 f. Cel ne avut ce nu are ce să mânânce atunci, sau cel adormit ce nu are îndemn către știință, acelea nici cu 48 de criș. nici cu 24 ma nici cu 1 criș. nu o va cumpăra. Aceluia-i pécoste cartea; aceluia tocmai în cinste de o vei da o va arunca sub pat. Apoi mai asigu-

rat lucru să ai mai puțini prenumărați însă mai statornici, decât a le lăsa pe dată și pe noroc.

IV.

Aleșii Gintei Romane de astăzi și fundatorii Institutului nostru bibliograficesc, cari după publicarea înștiințării acestora s'au arțtat la redacție, că vreu a ajutora propusul nostru.

Din Țara Ungurească:

Un anonim au fundat 2000		4 acții cu interes 120 f. și va căpăta 60 sarcini	
Consilier Cernovici de Macea cu 1000 f.	2	" " "	60
de pământ Grabovschi dela Peșta	5	" " "	150
" " Cernovici cel tânăr	2	" " "	60
Ep. Timișorii Max. Manuil(ovici)	1	" " "	30
Arhim. dela Bodrog de lângă Arad	1	" " "	30
Raș Eps. Diecezii dela Arad	4	" " "	120
Directoria dela Orade de Püspöki	1	" " "	30
Constantinescu prof. din Arad	3	" " "	90
Arendator dela Comloș Muntean	1	" " "	30
Localnic Ghiba de lângă Arad	1	" " "	30
Raș Nobil dela Lipova ține	2	" " "	60
Frații doi Radulovici dela Bi- serica Albă	1	" " "	30
Prot. Ivacicovici dela Oravița	1	" " "	30
Constantiniu controlorul ține	1	" " "	30
Păr. Opian ¹⁾ dela Toracul Mic	1	" " "	30
Prot. Popovici de lângă Oradea	1	" " "	30
" Thomici dela Caransebeș	3	" " "	90
Maniul de Racoib nobilul dela Lugoj	1	" " "	30
Petrovici protopopul Ciacovei	1	" " "	30
Condali Negoșitor dela Lugoj ține	1	" " "	30
Biserica dela Oradea Mare ține	1	" " "	30
Petrovici protopop Aradului ține	1	" " "	30
Păr. Lazarescu din Lipova	1	" " "	30
Părintele dela Toracul-Mare Mihai (frate-său)	1	" " "	30
Assesor de Consistor Maxim de Cracioni	1	" " "	30
Eu profesorul Gavra ține	6	" " "	180

¹⁾ Nu cumva: Oprian?

Din Ardeal

Episcopul Moga ține	2	acții cu interes	60 f. și va căpăta	30	sarcini
Protopop Carabeț dela Brașov	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Beserica dela Brașov	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Protopop. Hondolului, Pipoș	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Beserica Hondolului ține	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Prot. al II-lea dela Brașov Dako	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Păr. Fodor Petru din Cărpiniș	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Protopop. dela Bistra, Al. Sterca	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Prot. Iosif Ighiașu al Ofenbăii	1	„ „ „	30 „ „ „	15	„
Episcopul Lemeny dela Blaj au scris că și M. Sa va trimite cât mai curând ajutoriu					

Din Țara Românească:

Librerii din București Iosif Romanov	1	acții cu interes	30 f. și va căpăta	15	sarcini
--------------------------------------	---	------------------	--------------------	----	---------

Din Moldavia:

Bojinca paharnicul și jurisconsultul din Ieși	1	acții cu interes	30 f. și va căpăta	15	sarcini
---	---	------------------	--------------------	----	---------

Din Basarabia:

Cavaleriu Costache Stamati	1	acți cu interes	30 f. și va căpăta	15	sarcini
----------------------------	---	-----------------	--------------------	----	---------

Sunt dară afară de Lemeny Protopop	62	acții cu interes	1860 f. și va căpăta	930	sarc.
------------------------------------	----	------------------	----------------------	-----	-------

V.

Manuscriptele care să află la (i)scălitul, gătite spre tipariu.

1. Istoria Bisericească a lui *Samoil Klain de Sad* în 5 legături, să alcătuește din 12 cărți care cuprind în sine 424^{1/2} de coale.

2. Istoria Bisericească a lui *Samoil Klain de Sad* în 3 legături, din 190 de coale.

3. Cronica Românilor și a mai multor neamuri, în 3 tomuri de *Șincai*, în 34 de ani lucrată să ridică din 230 de coale.

4. Istoria Bisericească în 2 Testamenturi cuprinde în sine 185^{1/2} de coale.

5. Istoria și lucrurile și întâmplările Românilor acum întru acestui chip așezată de *Samuil Klain* în 4 tomuri cuprinde în sine 322^{3/4} de coale; în tomul I-iu să lucră de lucrurile Românilor de obște; și al 2-lea

despre Domnii Țării Românești; în al 3-lea despre Domnii Țării Moldovii; în tomul al 4-lea Istoria bisericească a episcopiiilor din Ardeal.

6. Istoria și Cronica Țării Moldăvii culeasă și scrisă de *Constantin Mirul Logăfățul* la a. 1708 din 27 de coale.

7. *Ulisse*, din 34 de coale în versuri.

8. *Corăbierul cel dintâi*, din 7 coale în versuri.

9. *Pipelia*, din 4 coale în versuri.

10. *Lucreția*, din 22 de coale în versuri.

11. *Loreti dela Marmontel*, din 11 coale în versuri¹⁾.

12. Nește fragmenturi dela *Ovidie*, din 8½ de coale în versuri.

13. *Starea Românilor din Ungaria dela introducerea preparandiei*, în 12 coale.

14. *Geografia matematică, fizică și politică* din 52 de coale; proză.

15. Două nopți groaznice: sau *Chepeneagul cel verde* din *Veneția*, 20 de coale în proză.

16. *Aritmetică memorială* din 50 de coale.

17. *Moartea Polixeniei Radac*, întâmplare în a. 1803, 1½ coale în versuri.

18. *Arătarea nașterii lui Huniade* și mai departe, din 6 coale în proză.

19. *Aritmetica cu țifre* din 30 de coale.

20. *Jelnică oftare asupra boalei holera*; din 2 coale versuri.

21. *Încă trei manuscrite* din: „*Socoata* în cap“; toate la oaltă 16½ de coale.

22. *Uciderea prin otravă*; din 1½ coale un opus teatral.

23. *Învățătură pentru slugi*; 16 coale în versuri,

24. *Istoria Crailor Țării Ungurești*; din 55 coale.

25. *Epistolariu românesc pe seama publicului*; din 78 coale în proză.

26. *Sinodul dela Florența*; din 54 de coale (proză).

27. *Belizariu Irăul cel nemuritori sub Iustinian*; din 31 de coale în proză dela *Marmontel*.

• 28. *Culegerea a mai multor povești*; din 34 de coale.

29. *Multe rețepuri despre ținerea sănătății* (proză).

*

Toate acestea se alcătuiesc din 1925 3/8 de coale scrise cu mâna.

* * *

Aci pentru arătare urmează cuprinsul cărții de sub Nr. al 5-lea: „*Istoria și lucrurile, și întâmplările Românilor acum într'acest chip așezată și din mulți vechi și noi scriitori culeasă, și scrisă de P. Samuil Klain de Sad*”

¹⁾ Operele de sub Nr. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, sunt ale lui I. Barac. Că le-a lăsat lui Gavra pentru tipărire, în 1830 ni-o spune chiar Barac în prefața operei sale în mss: „*Constantiina*” Ms. Acad. Rom. Nr. 165 f. 14 v

Ieromonahul din Monăstirea S. S. Troița din Blaj, în 4 tomuri. scrisă cu mâna chiar a autorului.¹⁾

M. Nicoară răspunde lui Alex. Gavra cu privire la cele de mai sus.

Vinerea Mare 16 April 1837

Domnule!

Epiststola D-tale din 13 Mărțișor cu adausele, o am primit prin cunoscutul nostru Carcalechi. Din acele toate căpătând deslușirea cerută, ca să pot fi câtva folosincios lucrului de laudă ce v'ați propus, voi cu căuta a-ți răspunde în cuviința dorinții atât a D-tale cât și a meu, și tot odată a-ți face cunoscut în cece atinge mai deadreptul împlinirea cererii D-tale dela *Persoana* sau omul știut; ci mai ales că trebuie cineva, cumpănind tot cu amănuntul și cu o minte matură să judece ce să poate aștepta dela sbuciumările D-tale prin pasurile care ai făcut și prin căile cari ai apucat în privința asta.

Eu în viața mea atâta am iubit frații și binefăcătorii noștri Greci și Serbi (în sensul politicesc²⁾, iar nu altmintrelea) prin binele și lumina ce cu alții dinpreună au adus și se silesc a restinde peste neamul românesc, cât limba celora cu toate sudorile mele de moarte din tinerețe până am n'am putut învăța (decât a acestora). Să nu cazi dară în amărăciune că nu știem ca va să zică bibliografie, cu cât de bine-mi este cunoscut că acolo și gramatiștii știu ce însemnează biblie și grafie. Mult îți sunt datorat pentru explicarea ce-mi dai: „Liber enim graece significat Biblos.. mai departe nu pot citi că ai scris elenica Mulți, au mai bine prea mulți sunt aici, ce-i ce știu grecește cât din gura mamelor și taților, cât și a dascălilor, ba încă mai mulți sunt care cunosc limba grecească din fond și gramaticește decât cea românească. După zisa unora, de aceea ți-am pus întrebarea asupra sco-

¹⁾ Este vorba în cele ce urmează — cuprinzând aproape cinci pagini — de arătarea amănunțită, pe paragrafe și capitole a cuprinsului Istoriei lui Klain. Credem că putem suprima această parte, astăzi nemai prezentând importanța unui lucrări inedite. Specificăm numai că: Tomul I. cuprindea după informația lui Gavra: 83¹/₄ coale; Tom. II. 93¹/₄ coale; Tom. III. 60¹/₄ coale și Tom. IV. (adică istoria bisericească a episcopiei rom. din Ardeal...) cuprindea 89 coale.

Acelaș lucru se repetă și pentru cuprinsul cărții de sub No. 4. Vol I e intitulat „Istoria Bisericei testamentului vechiu ce cuprinde în sine lucrurile cele mai alese a testamentului. Istoria, Dogmele. Legea, Hronologia și Obiceiurile Jidovilor dela Zidirea lumii până la nașterea Domnului nostru Is Hir.“ La sfârșit e reproducă mențiunea lui Klain: „Finivi die 25 Ianuarie s. v. 1799 Test. vet. vero 14-a ejusdem mensis“ Ca particularitate Gavra îi semnaleză 81 de icoane și cuprindea 104¹/₂ coale Tomul II, din aceeași istorie ectasiastică începe cu „Lucrurile despre goana și necazurile creștinilor în ceale trei veacuri dintâi...“ și termină cu „cunoștința istoriei bisericii în veac. al XVII-lea și al XVIII-lea“ Mai pe larg: „Despre statul bisericei supt Impărații și Părinții creștinilor în veac. al XVII-lea, Despre catalogul patriarșilor Romei vechi care au stăpânit Biserica în veac. al XVII-lea și al XVIII-lea. Despre eresuri ce s'au întâmplat în veacul al XVII-lea și al XVIII-lea. Despre obiceiurile Bisericei păstrate în veac. XVII-lea și al XVIII-lea“. E datat cu „Die 23 Aprilis 1798“, deci un an înaintea primului volum.

²⁾ Să se înțeleagă din această frază că n'a iubit pe greci și nici pe sârbi.

pului »*societății bibliografice*«, acum am preceput, că „nu scrieți și tipăriți biblii, ci alte feluri de cărți.“ De asta mă bucur eu, căci de nu scrieți, încai tipăriți sau socot voiți a tipări. Tulburările mele cu toate concluziile lor, apoi starea animală cu care desrăsuflările încă mai mă înecă, aduc au sine, ca: toate corespundențele de o asemenea privință, din cauze prea fundate, să le depărtez și să le înconjur. Datorința mea e de a mă sili cât pociu în marea binelui comun al neamului. Deoarece este cu știrea împărății, m'a făcut să trec cu vederea toate privirile de astă dată și neputându-se da la scrisoarea D-tale, după prescrișul înțelepciunii nici un răspuns de unde așteptai, — îți răspund eu din partea mea, aceea ce mă povățuește mintea, la ce mă obligă bună cuvința, sinceritatea, către un doritoriu de binele neamului meu.

Tare doresc ca sinceritatea mea națională să-ți fie spre folos, măcar că sunt convins despre neplăcerea ce-ți va stârni. Dar mai în urmă cred și acea că, după ce s'a fi cumpănit una cu alta, vor găsi căpătâiul de nărvire și mângăiere.

Necuprinsă și nepricepută-mi este toată confuzia, contradicția care domnește peste tot în deslășirea ce mi-ai dat prin scrisorile D-tale. Prințip aici numai unul est. Acela n'a scris pentru cumpărarea sau cesia manuscrisului de »Cronica«. Trebuiai bine a te informa mai n'ainte d'a scrie și d'a înșira multe într'acea care „*nihil ad rem*“ și altele care trec peste marginile modrului d'a scrie unui stăpânitor. De scriai unui dascăl de pe la sate puteai doară zice între alte multe, și mici și mari... Apoi...: țăreni (*rusticus pagensis*) mai în urmă cu țara, tractatu!!!.. judicat-ai bine ce va să zică tractat, și cine-l poate face? Aceștia sunt grofi nesuferiți mai ales pentru unul din sfera școalelor și a științelor (a unui institut crăiesc împărătesc din împărăție). Trebuie să-ți dărâmi toate ideile bune despre învățăturile mai înalte a celor de acolo; lucru care trebuie să ne fie tuturor doios, pentru mine e foarte întristător.

1000 de galbeni? Da pe ce temei? (bagatelă.. că aicea zac galbenii pe garduri). Deodată și cât mai în grabă, — nici că se poate mai pe scurt! — par'că scriai arendașului sau provizorului D-tale dela moșie.

Pe ce asigurări?! Pe averile D-tale au ale soției, banii pe 5625 exemplare tipărite, au din a lui Sinkai au din a lui Klein. Alt greș mai mare care dovedește o desjudecare a lucrurilor răzămată în vânt! Ca tipăritor de cărți trebuie mai n'ainte să știi câte exemplare se pot trece din cartea românească. Intrebă la Tipografia din Buda, găsit-a vreo carte românească să treacă de 5625 exemplare de când îi tipografia Budii? Sau dacă cumva! câți ani au trebuit la acea? Și D-ta-pui în proiectul D-tale acea sumă fabuloasă, bona fide et simpliter, numai pentru Țara Românească și pentru 6 luni!!! D'aci judecă despre folosul de 666 piastri. Dară fie cesie: Zău D-ta vrei să-ți faci comisionariu pe cine? Ah! Ah! și într'o speculație ca asta spre apăsarea celor mai săraci și lipsiți de preteni vrei să amesteci numele cel sfântit? Apoi, împărțisirile! sarcinile! grămezile D-tale ca cum ar fi paele, țărițele au prescurile popii. *Nevrând a intra în tractatul himeric sau vânturos*, doresc să mai citești cu luare aminte sfârșitul alineatului c-lui din urmă precum și cel al doilea din urma textului epistoliei, și decumva încă nu te-ai desbata să întrebî vr'un cunoscătoriu să-ți spună citindu-le cu amănție, ce simțire trebuie să i se nască unui adevărat rumân,

însuflețit de lauda fraților d'acolo? Dar ce să facem dacă Tatăl ceresc, îți șoptește așa la ureche.

*

Vorbești de ortăcie și de ortac (acea arătarea timpului planului D-tale) *Ortac*: cuvânt prost, trivial și valde vile, necunoscut decât într'o parte de loc, și acolo, în gura celor din coadă. Cuvânt luat din limba turească înseamnă acolo (aiurea nu e știut) Camarade, complice, păițaș.¹⁾ Judecă ce idee trebuie să aibă cineva de ortăcia bibliografii D-tale! Când Palatinul au însuși Impăratul din bunăvoință înaltă s'ar îndura să prenumere pentru câteva exemplare; ce mai ortăcie sau păițașie ai avea! Zisei ortăcia bibliografii D-tale, peurucă D-ta, pare că nu știi încă ce va să zică societate și așezământurile obișnuite la acele. *D-ta faci tractatul în numele D-tale*, ceri 100 p. în numele D tale, primești singur banii, hotărâști singur prețul (vezi punctul XVI), și faci toate cu cheltulala D-tale etc. și apoi numești asta ortăcie. Bine ai făcut dar aici se numește *ciocoism sau judaism*; că nu cunoști încă deavolii de solgăbirae d'aci; sunt lupi încarnați în pelița de om cu glăsuire de urs cu limba de șerpe; dară escuzii²⁾ (jurații).. vulpile vulpilor cu ochii Sfinxului. Știi ce mai zic încă deavolii ăștia de arici spinoși și ghimpăși?... Că nici n'au văzut, nici n'au auzit să fie vre-o geografie-matematică-phys. etc epistolarii, — și recepturi în versuri precum nici acea ca manuscriptele să fie scrise cu gherele sau cu dinții, ci de sine se înțelege *cu mâna*. Ei vor să zice că asta e o parte din competențele bibliografii, provocându-și cataloagele *dela Lipsca*.

Destul ți-au arătat valurile D-șale de 5 ani, zolirea prin atâtea scopuri neumblate; bucinat-am cu rigoare rîvna neinvinsă și zelul neașipit cu care te-ai luptat atât de mult în contra puternicelor pedeci, numai din dragostea către lumânarea neamului și din dorul de a-l scoate din deasa negură a neștiinții, bătându-și capul ziua și noaptea, cum s'ar pune veșnică pedică răului. Dar ce să facem! toate în zadar! Asta-i a cânta la urechea surdului! Minte pocită, cugete vârtelnice, apucături torturoase, vorbe păcălețe; toate cu vârf pline și cumplite, nu mai lasă nădejde de scăpare înaintea iscusinții teorii lor. ca un puhoi bulbucând te'neacă, zicând: „dacă vrei să poți face ca, cu mia de galbeni să se câștige în 6 luni 666 p. aici (ce cu o mărinimie filantropică națională zici, cam dictatoricește, să se întrebuinteze (!!!) aici spre literatură, iar mia de piaștri, fiind cu plăcere, zici să ți să trimeată a doa oară, ca din iznou să te poți ajutama întru tipărire). Așa vrei să faci (șpre binele lătirii de lumină între Rumâni?) o neguțătorie ce n'are soț pe fața pământului în cursul regulat și ordinar. Deci alterum tantum, și nu triariu încă pe un de la sută! Dar ustănelele, cheltuiala și dobânda D-tale? căci mai zic eu! dece ești așa de milos la dobânda lor! sau vei fi mai sgârțit la chăștigul D-tale? Și atunci unde va fi sfârșitul! Ei să răzbună întru asta la un punct (care-) numesc mala fide, și împotriva regulilor librării) unde zici că numai ortacii D-tale trebuie să știe în taină prețul cu care vor căpăta cărțile unul dela altul sau dela D-ta. Atunci cărșnind strigă ei: „No sărace rumâne, amu prin întunerec trebuie să se răspânde lumina asupra ta!, căci în săcret umblă să-ți mușine punga, pentru darul luminii, precum cândva arhimandriții-ți pipăiau brăcinarii pentru darul Duhului. — că-

1) Ungurește: pajtás.

2) Ungurește: esküdt = jurat.

rui? Toate stau la tine'n pungă și numai prin puterea pungii tale le poți avea mila, dragostea, naționalismul. *O voi moaște sfințite!* Cine știe în ce țărîmuri străine, aruncate în țărâna nemulțumirii, astrucate cu pulberele zău-tării; fie-vă țărâna ușoară ori care și ori unde va fi acea. Pacea întru cei de sus fie asupra voastră cucernici străluciți. *Umbre fericite Klain — Sinkai, Major!* Umbre tihnite în repausiciunea nesticăciunii și a neuitării. Ce ve-ți zice voi din locașele voastre aeriene că roadele ustenelelor voastre pentru toți Rumânii, aproape d'a se coace ori să se prefacă în rod neuguătoreasc, care pe mulți din iubiții frați și nepoții voștri îi va depărta dela gustarea lor!..."

Spune-mi amă ce ai mai zice la asta! N'ai face ca mine care stau cu gura căscată și cu mâinile crucișate? Bârfindu-mă, zic că nu cunoști vorba din fabula cu găscă și oul, și că nu este acesta modu d'a vié și încăldură inimile, d'a strecura în toate părțile cunoștința răurând în toate suflete naționalismul cel limpezit de sгурă.

Dar lasă, treacă bârfelile astea, a lor, în vânt, și le socotește de vorbe goale și înfrecri, și apucând lucrul mai dela căpătâi cu judecata mai lină cu cumpăt mai așezat și depărtat de toate vântoșiile netempurii. Toate lucrurile, așezământurile, întreprinderile omenești sunt supuse la crise mai mult sau mai puțin volburoase și răsvrătitoare *Intreprinderea D-tale, nu e puțin pentru starea Rumânilor; dară cu atâta și se cuvinn mai mare lauda și vei afla mai multă recunoștință.* Piedeci firești a unor crise ca acle, zăticniri și poticniri, ba de multe ori și stavile adânce și încă cu totul rostogoliri și răsturnări, nu trebuie să-ți slăbească cât de puțin inima, în scopul și începutul D-tale. Invingerea greotăților mărește și strălucește prețul bunului, frumosului și folositorului! De era lucru ușor, de mult eșiau la lumină cărțile astea.

Dicționarul lui Crișanu era să se tipărească în 1803. Cine mai știe de el! *Pe D-tă te așteaptă lauda și mulțumirea veșnică; nu le lăsa din mână că ai păcătui. Și pentru un rezultat ca acesta, nici o jertfă nu-ți fie prea mare, păzind cinstea și interesul național.* În urmarea acestora pornind de dorul de a-ți putea folosi, înlesnind scopul sfânt ce ți-ai propus, prin scurta mea știință și judecată despre stări, îndrăznesc a-ți face observările acestea pe scurt.

Scopul este a înlesni tipărirea de cărți, cu un preț mai mic, după mâna și puterea celor mai mulți neavuți și cu un câștig potrivit drept și legiuit a ustăntitorilor. Poate să faci asta și fără societate, necăpătând voi de ortăcie! Doi binevoitori cu o însuflețire generoasă-ți dau 3000 florini! Astă proporție ținând, nici în împărățiile cele mai mari nu se întâmplă lesne. Lauda și mulțămirea fie mărinimoșilor Vulcan și Cernovici. Ai căpătat pentru 930 exemplare prenumerație. Aratăm în Europa, câte, în popoarele cele mai luminate și mai numeroase, câte cărți pot muștra supscripție atât de mare? și câte se pot lăuda cu o prenumerație mai numeroasă? Aste două semne mai că te-ar putea pune în stare să pui în ispită tipărirea unei cărți lăsând toate altele la o parte deocamdată: *Tipărește Historia lui Klain*, cu un preț cuviincios, și vei vedea că înlesnirea-ți va dura de acolo; că toți s'or sili a și-o însemna, afară de alți mulți. Lesne poți *continua cu a lui Sinkai*: dar nu le grămădi într'una, că le strici și păgubești lucrului. Nu toate pentru toți, nici toți pentru toate, — amestecătura de noauă cu

vechi, de serioase cu luzii, de născociri ideale cu aeviri istorice, de morale cu sburdărețe desfrânăcioase, de dumnezeiești cu lumești, de înalte cu pitulețe, lesne șterge tot meritul și-l confundă, stinge râvna, ațâțată d'o parte și alta. Natura are cursul său firesc și înt'acela să place, și abătându-se cândva îndată-și dă'n urmă; dar sila nu suferă să se înrădăceze. Mulți săraci cu duhul, ca oile la fântână vor alerga la istoria bisericească, cărora Cronica este nume recunoscut; precum iară mulți alții după aceea vor afla isvorul mai sațios într'acesta... Dar rărind, și mereu, că nu poți da plecare ideilor, principiilor, dorințelor și puterilor materiale după firea, varietatea și mulțimea manuscrisurilor D-tale.

Deci acțiunile căpătate fine-le! înduplecă acționarii, lăsând nădejdea societății cu toți ghimpții și țăpușile ei. Cu suscripție poți face mari progrese aici, cu un modru cuviincios, având slobozenie dela împărăție pentru tipărirea unui manuscris.

Lasă-te de calea ce ai apucat, apucă cea mai repede, sigură și simp'ă. Știind prețul cu care poți vinde cartea, pe lângă suscripția de bani înainte *dă un anunț*, (corinteu, au publicație) despre acei și dă asigurată aici la un om de încredere ca să i să poată da bani de prenumerație. Acea vei trebui s'o faci prin o casă de negoțorie de acolo, iar nu unul ca Vidra.

Nedejduesc mulți prenumerații de aici. Mai sigur doritoriu și râvnitor Rumân, nu vei găsi aici *ca d. Eliad redactorul »Curierului românesc«* cunoscutu din toate lucrările și ustelenile lui. Dând *ist. bisericească* mai întie, poți înștința, că îndată ce cu ajutorul național vei da asta la lumină vei începe și *Cronica*.

Nu mă îndoiesc de sfârșitul bun, mai vârtos amu toți mădularii obșteștii adunări fiind aici pe vr-o 2-3 zile. *Aste-ți scriu din încredințare* — Pe lângă asta judecă mulțimea preoților în toate părțile însetoșați. De 20—25 de ani numai preparanții D-voastră câte un exemplar vor cere; ce ajutor nu poți nădăjdui dela Raț¹⁾ și Gălșanu,²⁾ pentru preoți la un lucru atât de folositor. *Belașcu*, încă-ți poate câștiga 30—40 prenumerații. *Carca-lechi* așisderea.

Dar să fim drepti și să privim la sărăcimea cea mai mare, care și de nu va prenumera, cu atât mai bucuros cumpără după aceea, încredințându-se.

Tiparul alege frumos, hârtia cuviincioasă și formatul. Sărutați toți cu toți mâinile lui Vulcan că v'a păstrat cinstea acolo; mai bine hărăzind din al său decât să lase lauda Rumânilor d'acolo pe mâna altor frați. Asta demustră că în însuflețirea lui, ar dori ca și alți să o aibă și să o simță. Cărțile se tipăresc mai scump aici, cu slovele tare schimbate și nu se trec d'aci acolo. Așa ce osândă ar fi pentru cei d'acolo!!! Multă laudă ai meritat rugând să tipărească cu slove iar nu cu litere. Asta ar fi a naște încălcire a produce rătăcire și a întinde orbirea... și (aci se termină scrisoarea).

¹⁾ Episcopul Aradului Gherasim Raț

²⁾ Va fi oare, protopopul Gh. Chiriloiți al Șiriei, avându-și domiciliul în Gâlșă?

CĂRTI

„Măști“, roman, de Regina Maria a României.
Editura »Socec«.

M. S. Regina Maria ne-a dat de ziua cărții, o carte dintre cele mai bune. Romanul „Măști“, scris în limba engleză și tradus în românește de dra Mărgărita Miller-Verghy, va fi chemat să figureze în literatura contemporană pe un plan de frunte. Este vorba în această carte de tragedia unui suflet desrădăcinat, de o fiică de creștin — rătăcită de părinți în urma unor involburări omenеști la Salonic — pentru a o întâlni în epoca pubertății, în casa evreului Șaraga Baruh sub protecția căruia a crescut și s'a dezvoltat într'o lume de măști.

Bătrânul Baruh fiind un pătimaș anticar, are o bogată colecție de măști după oamenii celebri, printre cari s'au rătăcit două măști de figuri necunoscute: a unei fete înecate și a unui birbat, în trăsăturile căruia tânăra Rahel — așa'și botează copila adoptivă evreu Baruh — vede Făt Frumosul, tuturor fetelor de seama ei.

Alături de această nimeră, tânăra Rahel își îmbogățește cu oș înțele despre adevărata realitate în tovărășia profesorului Mihail Ianovici, însuși el un visător.

În timpul lipsei visătorului Mihail, tânăra Rahel își destramă gândurile în fața măștei adorate, care a primit numele de Zanko și căreia, fata îi des-tăinue întreaga ei dragoste, închinându-i versuri ca acestea:

„Albe flori sau roșii flori

Pentru vii sau pentru morți,

De care să-ți aduc

O Zanko!

Să mă urc pe șapte dealuri

Să răzbat prin șapte vaduri,

Să-mi i-au zboru'n depărtări

Sau aicea să rămân?

*Spune-mi tu ce vrei, o Zanko! ?
Albe flori sau roșii flori
Dela vii sau dela morți,
Pentru inima sau fruntea-ți
Spune-mi tu ce vrei, o Zanko?**

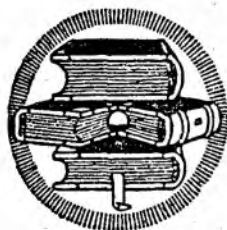
Și acest necunoscut Zanko, crește tumultos în imaginea Rahe ei, chemând-o pe drumuri noi, ca într'o bună zi să părăsească locuința ocrotitorului, pentru a o întâlni în unul din cele mai rău fanate cartiere ale Constantinopolului, unde cânta alături de tânărul țigan Gitto, până într'o seară când cade vraja privirilor mult visatului chip de mască.

E un italian cu numele de Scani, un aventurier, un nou Cain, care și-a omorât pe fratele său Gelasio, după figura căreia o mână grijulie și iubitoare a scos masca închipuitului Zanko! Speculată pe Scani, tânăra Rahel își află odihna gândurilor, în apa mării care se zbate furtunoasă la picioarele unui cimitir, sub chiparoșii căruia Rahel visase de multe ori în momentele de reculegere.

Aceasta este povestea brodată de Regina Maria în „Măști“, la originalitatea căreia se adaugă interesante descrieri și accente din viața launtrică, doveditoare de-un remarcabil talent literar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(a. n.)

INSEMNĂRI

Asociația scriitorilor români din Ardeal, ținându-și adunarea generală în luna trecută, a dezbătut detaliat posibilitatea apariției unei antologii a scriitorilor, membri ai acestei asociații. Cum urmează a se duce tratative cu mai multe edituri, atât din Ardeal cât și din Capitală; vom reveni de îndată ce ni se vor face precizări asupra apariției antologiei.

Ziua cărții, la Arad, a trecut tot atât de anonimă, cât sunt de anonimi cei pretinși că sunt chemați să rostuească cultura românească!

Patronii tuturor trâmbițarilor gras retribuite de oficialitate, nu și-au putut afla un singur moment liber, să organizeze pentru Carte o festivitate sărbătoricească, așa cum s'ar fi meritat! Cuvintele ce ne stau în gât sunt prea tari, ca să le putem modela sub o formă aleasă și preferăm să rămânem la începutul acestui strigăt:

Soc. „Astra“, despărțământul Arad, a organizat recent o nouă bibliotecă culturală,

donată de „Concordia“ în comuna Brusturi. Cum un anumit membru al „Astrei“ arădane n'a aflat de bine să ne pună în curent cu ceremonialul festivităților desfășurate la Brusturi, ne mulțumim cu această lapidară afișare, în speranța că suntem bine înțeleși asupra bunelor intenții cari le-am nutrit ani de-a rândul față de Asociația, cu un atât de adânc răsunet în masele populare românești din cupriusul întregului Ardeal.

În această primăvară împlinindu-se 150 ani dela nașterea marelui gânditor german Shopenhauer, numărul de față al revistei noastre publică un documentat studiu asupra sistemului folozofic șchopenhaurean, datorat colaboratoarei noastre dra Vochița Jalea.

Ziarul „România“ de sub conducerea scriitorului Cezar Petrescu și-a croit un punct de onoare din a da mișcării culturale din cuprinsul întregii țări, o atenție cu totul deosebită, punându-i la dispoziție câte o pagină, zilnic.

Din cuprinsul acestei pagini am luat la cunoștință, recent, faptul că revista „Innoirea” ar fi urmașe a „Hotarul”-ui, afirmație care nu corespunde adevărului. Revista noastră și-a croit drumul pe care și l-a crezut cel mai bun și acuzațiile de „Ingrădire regionalistă” le respingem din capul locului. Suntem regionaliști în privința răstălmăcirii trecutului istoric, la lumina căruia vrem să verificăm adevărul adevărat și ne menținem în linia aceleș conduite, când avem în vedere valorificarea talenelor locale. Nu ne-am dat însă nicodată în lături să publicăm lucrări trimise nouă din alte regiuni, atunci când ne am convins că autorii fac dovada unor însușiri meritoase.

Pentru dovedirea celor spuse mai sus, punem la îndemâna celor rău informați, colecția „Hotarul”-ui din primile lui începuturi.

Ziarul revistă „Pământul”, care apare la Călărași, sub iscusita conducere a prietenului nostru Gialic, își continuă afișarea unui cât mai bun serviciu de informație asupra mișcării culturale din întreaga țară, oprindu-și atenția asupra activității scriitorilor, prieteni atât ai revistei, cât și ai directorului ei. „Pământul” mai are și marele merit de a se fi ocupat, în foarte dese rânduri, de „presa din provinsie”, căreia i-a adus meritate elogii.

Subtitlul poet Gheorghinescu Vania, cunoscut ce-

torilor din paginile mai multor reviste din Ardeal, fiind mutat de puțină vreme, la Arad, în calitate de juriator, credem că nu ne va ocoli, acordând revistei noastre colaborarea pe care o așteptăm. De altfel Tribunalul Arad mai are printre membrii săi și un alt scriitor, asupra căruia s'a pronunțat în chiar Istoria Literaturii contere porane marele nostru animator N Iorga și care din motive, ce nu ne sunt încă cunoscute, se ține departe de activitatea desfășurată de revista „Hotarul”. Să sperăm totuși că această „ținută” este numai vremelnică și că pe curând ne va da ocazia să-i putem prețui scrișul.

Problema teatrului românesc, la Arad, urmând a se pune din nou peste puțin timp în discuție, ne place să credem că viitoarea stagiune teatrală va fi pusă pe alte baze, decât cele peste cari am trecut în cei doi ani de „încercare”.

Cum în privința mișcării teatrale, pe întreaga țară, s'a redactat nu prea de mult o nouă lege, credem că ar fi necesar ca din vreme să se tacă toare demersurile, pentru a se asigura Aradului o stagiune teatrală, menită să stabilizească definitiv gustul publicului pentru teatrul românesc.

Acțiunea inițiată de „Asoc. publiciștilor și zariștilor români din Arad”, trebuie și mai mult accentuată, fiind convinși că pentru o totală izbândă nu se pot

pune niciun moment, în discuție, chestiuni de ordin personal. Cauza este prea frumoasă, pentru a fi întunecată de patimi, cari în momentele de azi nu-și mai au niciun fel de rost.

Timpul Provinciei, ziarul săptămânal, care apare la Arad, sub conducerea și îngrijirea redacțională a prietenului nostru d. Ionel Filipaș, publică în ultimul număr un interesant supliment ilustrat, cu vederi din oraș și județ, oprindu-se în special asupra lucrărilor executate de liceul industrial „Aurel Vlaicu“ de sub priceputa conducere a dlui ing. Romulus Cărpinișan.

Inițiativa dlui Ionel Filipaș de a da Aradului o publicație săptămânală de bună informație asupra vieții economice, comerciale și muncitorești din regiunea Aradului, se încadrează dela sine în rândul faptelor bune, și stăruim asupra ei dintr'un sentiment de perfectă admirație.

Editurile din Capitală, deși din timp anunțate de apariția revistei noastre, ba mai mult „Hotarul“ ocupându-se în repetate rânduri cu publicațiile apărute din teascurile celor mai multe dintre ele, continuă și azi a nu ne trimite, spre anunțare sau recenzare volumele apărute.

Și domnii editori găesc totuși motive să se plângă contra celortorilor, fără a lua în considerare faptul că, difuzarea cărții nu se face numai prin simpla afișare în vitrina librăriilor, ci mai ales prin mijlocirea celui chemat să o prezinte publicului, în felul în care acesta crede că se cuvine.

Acelaș cuvânt am putea spune și de unele dintre revistele ce apar în cuprinsul țării, cărora le trimitem regulat schimbul, fără a fi tratați în măsură egală. Sunt sisteme contra cărora nu le putem opune decât slova scrisă, cu credința că nu ni se mai va da ocazia unor reveniri.

Odată ce s'a zăgăzuit reclama unor false talente literare, prin coloanele unei „anumite prese“, nu se mai aude mai nimic nici de criticul, care a avut cutezanța de-a prezenta într'o „Istorie a literaturii române“, drept talente literare românești o mulțime de scriitorăși recrutați din cartierile Du-dești, sau Văcărești și la nevoie chiar din târgușoarele din nordul Moldovei, locuite în majoritate de bine se știe cine,

Numărul viitor al „Hotarul“-ui va apare în luna Septembrie, numărul de față fiind socotit de vacanță.

(a. n.)

